

СОФИЙСКИ
УНИВЕРСИТЕТ

„СВ. КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ“
основан 1888 г.

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ
КАТЕДРА „ИСТОРИЯ И ТЕОРИЯ НА ЖУРНАЛИСТИКАТА“

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА:

ГРАЖДАНСКА АКТИВНОСТ В СОЦИАЛНИТЕ ОНЛАЙН МРЕЖИ

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки
(Медии и социална промяна)

АВТОР:
ЕЛЕНА ГРИШЕВА ДИМИТРОВА

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
ДОЦ. Д-Р СВЕТЛОЗАР КИРИЛОВ

София ♦ 2020

Дисертационният труд се състои от предговор, 3 глави, заключение, библиография от 357 заглавия, от които 296 на кирилица и 61 на латиница, справка за научните приноси и списък на публикациите, свързани с темата на дисертационния труд. В основния текст са включени 15 таблици и 65 фигури. Общият обем на труда е 409 страници. Трудът е придружен от 4 приложения.

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за публична защита от катедра „История и теория на журналистиката“ при Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет “Св. Климент Охридски”.

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР.....	10
Първа глава. Теории за гражданското общество.....	19
1.1. Исторически прочит на идеите за гражданското общество.....	19
1.2. Определение и специфика на гражданското общество.....	27
1.3. Етапи в развитието на гражданското общество.....	44
1.4. История на гражданското общество в България.....	46
1.5. Основни понятия.....	55
1.6. <i>Обобщение и изводи</i>	70
Втора глава. Роля на медиите и социалните онлайн мрежи за гражданското общество.....	71
Раздел първи. Комуникацията, социалните онлайн мрежи и гражданското общество.....	71
2.1. Роля на комуникацията и медиите за гражданското общество.....	71
2.1.1. Термини, свързани с комуникацията в гражданското общество.....	71
2.1.2. Теории за влияние върху гражданското общество.....	79
2.1.3. Лидери на общественото мнение.....	83
2.1.4. Модели на комуникацията.....	84
2.1.5. Взаимодействие между медиите и гражданското общество.....	87
2.1.6. Гражданска журналистика и журналистика на гражданите.....	89
Раздел втори. Същност на социалните онлайн мрежи и значение за гражданското общество и медиите.....	92
2.2. Социалните онлайн мрежи и гражданското общество.....	92
2.2.1. История и същност на социалните онлайн мрежи.....	92
2.2.2. Особенности и функции на социалните онлайн мрежи.....	97
2.2.3. Предимства и недостатъци на социалните онлайн мрежи.....	101
2.2.4. Модели на комуникацията при социалните онлайн мрежи.....	121
2.2.5. Виртуални общности.....	125
2.2.6. Взаимодействие между социалните онлайн мрежи и гражданското общество.....	131
2.2.7. Въздействие на социалните онлайн мрежи и промените при гражданското общество върху медиите.....	142
2.3. <i>Обобщение и изводи</i>	145

Трета глава. Емпирично изследване	146
3.1. Методология на изследването.....	146
3.2. Изследване на случай „Бежанци/мигранти в България”	149
3.2.1. Анализ на медийното съдържание.....	152
3.2.2. Анализ на фейсбук групи.....	193
3.2.3. Анализ на фейсбук публикации.....	201
3.3. Изследване на случай „Наводнения в Североизточна България през 2014 г.”	215
3.3.1. Анализ на медийното съдържание.....	218
3.3.2. Анализ на фейсбук групи.....	254
3.3.3. Анализ на фейсбук публикации.....	257
3.4. <i>Обобщение, съпоставка и изводи</i>	267
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	278
БИБЛИОГРАФИЯ	282
ПРИЛОЖЕНИЯ	309
СПРАВКА ЗА ОСНОВНИТЕ ПРИНОСИ	408
ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	409

Съвременното общество е изправено пред редица предизвикателства, свързани с употребата на социалните онлайн мрежи. От една страна, гражданите имат възможност да участват активно като комуникатори, чиито съобщения достигат до широката общественост. От друга страна, съвременните технологии позволяват изпращане на тези съобщения в реално време, като по този начин обуславят динамиката на комуникацията. Ограниченото време, с което разполагат както комуникаторите, така и аудиторията крие редица рискове за обществото, свързани с качеството на информацията. Тези процеси обуславят и актуалността на дисертационното изследване.

Обект на изследване са социалните онлайн мрежи с техните функции, характерни особености и значение.

Предмет на изследването е гражданската активност в социалните онлайн мрежи – примери за мобилизации и доброволни граждански инициативи, организиране на протести, изразяване на граждански позиции и други.

Основният спектър от характеристики на социалните онлайн мрежи, които текстът изучава, е свързан със значението на социалната онлайн мрежа за гражданското общество и възможните начини, по които технологичните особености на мрежата биха могли да окажат влияние на съвременното гражданско общество.

Необходимостта да се предотвратят евентуални негативни ефекти върху гражданското общество, породени в резултат на гражданската активност в социалните онлайн мрежи, е основен научен проблем на изследването. Като примери тук могат да бъдат изведени различни очаквани проявления на ксенофобия, разпространяване и популяризиране на идеи за нетърпимост към определени групи в обществото, но също така и популяризиране на „позитивни“ граждански инициативи, свързани с доброволчество и подпомагане на групи, нуждаещи се от някакъв вид помощ.

Основната изследователска теза е, че социалните онлайн мрежи могат да се окажат сериозен комуникационен канал, чрез който биха могли да се оптимизират комуникациите за по-бързо и качествено организиране на граждански активности, свързани с различни каузи и разрешаване на проблеми. Но успоредно с това, те могат да популяризират негативни нагласи и настроения в обществото, които допълнително да прокарат разделителни линии и да създават по-сериозни конфликти.

Повечето от емпиричния материал е от периода 2013-2017 година, като са взети предвид и процесите след това. Разгледано е съдържанието на публикации в най-популярната социална онлайн мрежа в България – Фейсбук и в някои български онлайн издания през разглеждания период. В тематично отношение дисертацията обхваща два случая на изследване, свързани с гражданска активност по актуални в разглеждания период теми:

✓ Изследване на случай „Бежанци/мигранти в България“. Разглежда нагласите към бежанците и мигрантите, през съпоставка на образа на бежанците/мигрантите във Фейсбук и медиите, медийно отразяване на гражданската

активност по темата в мрежата, доброволни граждански инициативи, свързани с подпомагането на мигрантите и неприемането им у нас.

✓ Изследване на случай „Наводненията в Североизточна България през лятото на 2014 година”. Разглежда инициативи в социалната онлайн мрежа Фейсбук за подпомагане на бедстващите българи, организиране на протести срещу някои мерки, свързани с последиците от бедствието, причини за наводнението и етническо напрежение.

Изследователският подход е изследване на случаи (Case Study). Методите, които се използват са: проучване на източници от научната литература, законовата рамка и статистически данни, анализи на медийното и фейсбук съдържание по аналогични индикатори.

Емпиричните източници са три типа: публикации в социалната онлайн мрежа Фейсбук (като най-популярна в България в разглеждания период¹), фейсбук групи и материали от онлайн издания, обхващащи различни медийни групи в България през разглеждания период – качествените медии dnevnik.bg и bnr.bg (от които се очаква по-толерантен поглед), таблоидното издание rik.bg и онлайн изданието vestnikataka.bg (от които се очаква по-широко отразяване позициите на неприемащите бежанци български граждани), хибридно издание 24chasa.bg и по едно регионално издание за всеки от разглежданите случаи: sakarnews.info (Изследване на случай „Бежанци/мигранти в България”) и news.varna24.bg (Изследване на случай „Наводнения в Североизточна България през 2014 г.”²).

Дисертационното изследване проверява следните хипотези:

1. Хипотеза за класификация на гражданите в мрежата според тяхната активност на активни лидери, активни последователи, комуникативно активни и пасивни, като се търсят доказателства за тази класификация.

2. Хипотеза за функции и значение на социалните онлайн мрежи, според която най-голямо значение за гражданското общество имат информационната, комуникационната и мобилизационната функция.

3. Хипотези за особеностите на различните нива на активност: лидери (използват функциите на социалните онлайн мрежи за комуникация, чрез която се

¹ Тази част от изследването разглежда публични публикации на граждани във Фейсбук (включително във фейсбук групи), съдържащи ключови думи, свързани с темата на разглежданите случаи на изследване.

² С оглед на спецификата на отразяване на темата (в по-кратък период, бедствие), наблюденията за наводненията в Североизточна България са обогатени и с едно предварително изследване, което се фокусира върху 19 печатни български медии, от които 13 национални и 6 регионални издания – национални всекидневници: в „Труд”, в. „24 часа”, в. „Стандарт”, в. „Монитор”, в. „Преса”, в. „Дума”, в. „Сега”, в. „Класа”, в. „Телеграф”, в. „Репортер”, в. „Всеки ден”, в. „България днес”, в. „Шоу”; регионална преса: в. „Народно дело” (Варна), в. „Арда нюз” (Димитровград), в. „Нова добруджанска трибуна” (Добрич), в. „Нов живот” (Кърджали), в. „Посредник” (Плевен), в. „Марица Пловдив” (Пловдив). Тази част от анализа функционира като допълнение и е представена в отделен раздел. Тя не е включена в основния корпус на емпиричното изследване, изготвен по аналогични индикатори. Предварителното изследване е добавено, тъй като съдържа интересни примери за гражданската активност и допълва картината за медийното ѝ отразяване.

стремят да постигнат целите си, като направят, така че по-пасивните да станат активни последователи на идеите им), **активни последователи** (проверено е предположението, че техният образ е използван от активния лидер като образец на поведение, чрез който да се увлекат нови последователи), **комуникативно активни** (проверено е очакването за полемични дискусии в мрежата (и медиите) според спецификата на разглежданите случаи на изследване), **пасивни** (аудитория, граждани, обединени от крайни идеи).

4. Хипотеза за предимствата и недостатъците на комуникацията чрез социалните онлайн мрежи за гражданското общество. Проверени в дисертационното изследване са хипотетичните предимства, свързани с възможностите за бърз достъп до информация, със стимулиране изразяването на граждански позиции, както и със стимулиране на дискусии и граждански предложения за решаване на обществени проблеми.

Недостатъците, които текстът се стреми да докаже, са свързани с разпространението на манипулативна и едностранчива информация, прояви на стереотипно мислене и предразсъдъци. Потърсени са граждански практики в социалната онлайн мрежа, които биха могли да доведат до занижаване на реалната гражданска активност. Текстът прави опит да потвърди завишеното наличие на едностранни и крайни гледни точки, което създава опасност от усилване на предварителните нагласи на крайно настроените участници в комуникацията.

Целите на дисертационното изследване са:

1. Да се **характеризира активността на гражданите** в социалните онлайн мрежи и да се обясни **значението и функциите** на социалните онлайн мрежи, като се опишат подробно **предимствата и недостатъците** от този тип комуникация за гражданското общество.

2. Да се провери по какъв начин могат да се **намалят или неутрализират негативните** аспекти на влияние на социалната онлайн мрежа върху гражданското общество.

Задачите на дисертационното изследване са:

Задача 1: Да се постави основа на дисертационното изследване, като се очертае теоретичната рамка и се изяснят понятията, свързани с **темата на дисертационното изследване и тематичната насоченост на изследваните случаи.**

Задача 2: За да се дефинират особеностите на гражданската активност в социалните онлайн мрежи, да се обясни комуникационния процес, като се изследват отделните елементи, участващи в него чрез изследване характеристиките на гражданското общество като **аудитория и комуникатор** и се анализира спецификата на разпространяваните **послания.**

Задача 3: Да се провери хипотетичната класификация на гражданите в мрежата според тяхната активност: активни лидери, активни последователи, комуникативно активни и пасивни, като се потърсят доказателства за тази класификация.

Задача 4: Да се изследват спецификата на социалната онлайн мрежа като **средство** за реализиране на комуникационния процес, в който гражданското общество участва и основните **функции и значение** на Фейсбук за гражданското общество.

Задача 5: Да се обобщят **предимствата и недостатъците** от комуникацията в социалните онлайн мрежи и да се представят систематично доказаните в дисертацията **негативни аспекти** от използването на социалната онлайн мрежа за обществото. Да се предложат **възможности за намаляване и неутрализиране** на негативните аспекти на влияние на социалната онлайн мрежа върху гражданското общество.

Основните понятия, които са разгледани в дисертационното изследване са: гражданско общество, формални и неформални групи, граждански протест, социални движения, граждански движения, гражданска мобилизация, гражданска култура, гражданска активност, тълпи, маси, социални онлайн мрежи, публична сфера, гражданска журналистика, обществено мнение, предразсъдъци, пропаганда, лидери на мнение, теория за създаване на дневния ред, теория за спирала на мълчанието, теория за двустепенен модел на комуникация, каскаден модел на комуникация и други.

Теоретичният обзор на дисертационното изследване е представен в две последователни глави. Те целят изясняване на понятийния апарат, поставяне основа на дисертационното изследване и проверка валидността на направените изводи. Първата теоретична глава се фокусира върху спецификата на гражданското общество и понятията, свързани с него. Втората теоретична глава разглежда конкретно ролята на медиите и социалните онлайн мрежи за гражданското общество.

Темата е разработена от учени от цял свят, сред които: Мануел Кастелс, Улрих Бек, Питър Далгрин, Донатела дела Порта и Алис Матони, Уилям Огбърн, Натаниъл Швигър, Марк Бейсинджър, Джеф Утект, Майкъл Хаубен, Паоло Гербаудо, Карпентър, Фентън и Туфекци, Елиу Кац, Маргарета Ван Ес, Даниел Милър, Клей Шърки, Елизабета Коста, Нийл Хайнес, Том Макдоналд, Разван Николеску, Джолина Синан, Джулиано Спайър, Шрирам Венкатраман и Хинюан Уанг, Кей Лемън Шлозман, Сидни Верба, и Хенри Брейди, Алесандро Ловари и Лоренца Париси, Лейси Хоуп, Мунхи Чо и Брандън Боутрайт, Хайторнтуайт и Уелман, Нитин Агарвал и Киран Кумар Бандели, Войчех Валчак, Михайл Мейна и Кшищоф Олечницки, Мартън Бене, Евгени Морозов, Питър Джон Чен, Панос Компациарис и Янис Милонас, Матиас Екман, Брайън Доерти, Александра Плоус и Дерек Уол, Дерия Гюр-Шекер, Панайота Цацоу, Джероен Тимерманс, Мюриел Бурдон, Паоло Гербаудо, Ричард Хорник, Сара Сейлъм, Ралф Шрьодер, Джаехо Канг, Торстън Хохуалд, Саския Сасен, Илона Гживинска и Доминик Баторски.

У нас сред изследователите със значим принос по темата са: Илия Вълков, Орлин Спасов, Ивайло Дичев, Мария Попова, Анна Кръстева, Бисер Златанов и Мая Колева, Грета Дерменджиева, Стела Константинова Ангова, Добринка Пейчева, Илиана Павлова, Маргарита Пешева, Катя Михайлова, Бисера Занкова, Иванка Мавродиева, Снежана Попова, Десислава Бошнакова, Христо Проданов, Петър Деянов и Ели Александрова.

Първа глава включва исторически прочит на идеите за гражданското общество, определение и специфика, исторически преглед на гражданското общество в България и по света, основни понятия, свързани с гражданската активност.

По теми, свързани с гражданското общество, работят както класически, така и съвременни автори. Сред тях са: Аристотел, Хегел, Имануел Кант, Джон Лок, Макс Вебер, Гюстав Льобон, Елиас Канети, Юрген Хабермас, Ерих Фром, Джийн Коен и Андрю Арато, Улрих Бек, Зигмунд Бауман, Хосе Ортега-и-Гасет, Гейбриъл Алмънд и Сидни Верба, Ралф Дарендорф, Ърнест Гелнър, Доминик Шнапер, Джаки Смит, Джон Кийн, Валтер Якобсен, Джеймс Фишкин, Самюъл Хънтингтън, Хеерт Хофстеде, Арнълд Тойнби, Анри Мендрас, Фернан Бродел, Чарлз Кули, Леонард Берковиц, Джей Дженкинс и Берт Кландерманс, Донатела Дела Порта и Марио Диани, Верта Тейлър и Нела Ван Дайк, Ливайс Килиан, Нейл Смелсър и Ралф Търнър, Чарлз Тили, Нейл Смелсър, Чарлз Андрейн и Дейвид Аптър, Мануел Кастелс, Марк Кингуел, Дънкан Грийн и други.

Относно особеностите на гражданското общество пишат и български учени като: Иван Хаджийски, Симеон Радев, Георги Фотев, Светлозар Кирилов, Иван Кръстев, Нено Неновски, Васил Проданов, Огнян Касабов, Борис Попиванов, Достена Ангелова – Лаверн, Анастасия Гешева, Христо Иванов, Антоний Тодоров, Евгений Дайнов, Александър Кертин, Радосвета Кръстанова, Светослав Малинов, Станислав Марков, Светлозар Игов, Дочо Михайлов, Илия Пехливанов, Николай Генчев, Пантелей Зарев, Петър-Емил Митев, Сава Джонев, Донка Александрова, Андрей Пантев и други.

В първа глава са проследени развитието на гражданското общество и зараждането на идеите за него с цел да се осмислят съвременните социални явления и тяхното историческо значение. Установено е, че зараждането и развитието на гражданското общество е сложен и динамичен процес, който протича векове наред през различни епохи. Поради тази негова специфика, съвременното изучаване на процесите, протичащи в него, е от първостепенна необходимост.

Разгледана е опозиционната двойка космополитизъм – колективистично гражданско общество, през текстове, които ги характеризират. Проследена е взаимовръзката между понятията демокрация – делиберация – гражданска активност – политика, като е подчертано, че проявленията на всяко от тях усилва останалите.

След терминологичното изясняване са наблюдавани етапите в развитието на гражданското общество в световната и българската история, като са разгледани важните моменти, които обуславят спецификата на българското гражданско общество чрез преглед на научните достижения по темата до момента. С оглед на тях са проследени ролята на Възраждането за зараждането на българското гражданско общество, значението на православната църква и липсата на аристократична традиция за развитието му и други. Разгледана е историята на българското гражданско общество в годините от Освобождението до 1944 г., в периода от 1944 г. до 1989 г. и след това.

Анализът на теоретичните достижения обвързва моралното и културно изоставане на гражданите със занижената демократична култура, гражданска активност и пониските доходи. А причините за изоставането са потърсени в различни научни текстове,

включително в идеите за властовата дистанция при двойката „управляващи – граждани“ от изследването на холандския психолог и културолог Хеерт Хофстеде „Култури и организации“³ и във възгледите на Арнълд Тойнби, че „православната доктрина не стимулира активност към политическия и икономическия живот; православието ... формира пасивно отношение към действителността и нагласи към авторитарно подчинение“⁴.

В първа глава са потърсени и анализирани определения на понятия, свързани с предмета на дисертационното изследване: гражданско общество, формални и неформални групи, граждански протест, социални и граждански движения, гражданска мобилизация, култура и активност, тълпи и маси. Изясняването на разглежданите термини поставя основите на дисертационното изследване, като дава отправна точка на наблюденията, които са направени в емпиричната част.

Втора глава проследява теориите за влиянието на медиите и социалните онлайн мрежи върху гражданското общество. Тази глава обединява два раздела: първият – за медиите, вторият е насочен по-детайлно върху значението на социалните онлайн мрежи. В първи раздел е обърнато внимание на модели на комуникация, въздействие на медиите върху гражданското общество, гражданска журналистика и други термини, свързани с темата. Във втори раздел са разгледани историята и същността на социалните онлайн мрежи, особеностите и функциите им, моделите на комуникация, въздействието на социалните онлайн мрежи върху медиите и гражданското общество и други понятия, отнасящи се до темата на дисертационното изследване.

По теми, свързани с комуникацията и гражданското общество, работят Юрген Хабермас, Джон Кийн, Антъни Гидънс, Елиът Арънсън, Анри Мендрас, Теодор Адорно, Джовани Сартори, Мануел Кастелс, Гейбриъл Алмънд и Сидни Верба, Джордж Гербнер, Стенли Бейрън и Денис Дейвис, Елизабет Ноел-Нойман, Бернар Ламизе, Джеймс Медисън, Брус Смит, Ернст-Аугуст Фреде, Лий Салтър, Курт Ланг и Гледис Ланг, Лео Богарт, Елиу Кац, Керъл Глин и Джак Маклойд, Реймънд Бауър и Ролф Уайт.

Значението на комуникацията за гражданското общество и значението на промените в гражданското общество за комуникацията са разгледани в изследвания на български автори, сред които: Тодор Петев, Мария Попова, Светлозар Кирилов, Венцеслав Бондинов, Стела Константинова Ангова, Вяра Ангелова, Бисер Златанов и Мая Колева, Добринка Пейчева, Анелия Димова и Бисера Занкова, Петър Деянов, Катя Михайлова, Олга Симова, Петър-Емил Митев и други.

Представени са детайлно както термини, свързани с комуникацията при гражданското общество (обществено мнение, предразсъдък, пропаганда, публична сфера), така и теории за влияние върху гражданското общество (теория за създаването на дневния ред, „контрол на входа“, дневния ред на широката публика, спиралата на мълчанието, страх от социална изолация, социален конформизъм, култивационен анализ). С оглед на темата на изследването са реферирани издания, в които са разгледани

³ ХОФСТЕДЕ, Хеерт. Култури и организации. София: Класика и стил, 2001.

⁴ КИРИЛОВ, Светлозар. Полша в лабиринта на прехода. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2006, с. 31.

лидерите на обществено мнение и теориите за двустепенен и каскаден модел на комуникация.

Взаимодействието между медиите и гражданското общество са проследени хронологично, като идеите на цитираните източници са анализирани и доразвити в контекста на темата на изследването. Така се стига до заключението, че въздействието на демонстрираните обществени нагласи в социалните онлайн мрежи върху средствата за масова информация зависи повече от качеството на медиите, отколкото от съдържанието на конкретното съобщение, публикувано в мрежата. С оглед на този извод, медиите са групирани според отношението си към бежанците в първата част на емпиричното изследване.

В текста е подчертано, че при комуникацията в социалните онлайн мрежи е още по-трудно (спрямо медийните публикации) да се достигне до промяна на нагласите на гражданите. Причината е, че там вероятността да се достигнат балансирані послания или такива, които противостоят на нагласите на конкретния потребител е по-малка. Успоредно с това, предварителните нагласи се усилват по-лесно от една страна, заради затварянето в „информационни балони” и от друга, заради по-крайните позиции, които често се представят в социалните онлайн мрежи. Освен това, при фейсбук комуникацията е по-голяма вероятността да се популяризират не само стойностни граждански позиции, но и неморална пропаганда, която също може да доведе до негативи за гражданското общество.

Понятията гражданска журналистика и журналистика на гражданите са съпоставени и разгледани като журналистика **за** гражданите и журналистика **на** гражданите, посредством реферирани медийни изследвания. В тяхната светлина е подчертано, че гражданската активност в социалните онлайн мрежи би могла да се разглежда като обект на наблюдение за гражданската журналистика или самата тя да бъде журналистика на гражданите. Емпиричната част на изследването обхваща и гражданската журналистика, и журналистиката на гражданите, като при анализа на медийни и фейсбук публикации те са съпоставени по аналогични индикатори, за да се открият особеностите на комуникацията в мрежата.

Вторият раздел на втората теоретична глава се фокусира върху същността и историята на социалните онлайн мрежи и значението им за гражданското общество и медиите. Разгледани са особеностите на социалните онлайн мрежи като вид компютърно опосредствана комуникация. Подчертава се, че тя би могла да задълбочи културните различия в обществото, тъй като в нея участват само една част от гражданите. С цел да се открият особеностите на социалните онлайн мрежи, те са разгледани в съпоставка със социалните медии, като акцентът е поставен на връзката им като „част към цяло“.

Сред специфичните особености на социалните онлайн мрежи, които са открити в дисертационното изследване са „ехо-камерите” и филтровите особености, които крият риск от мултиплициране на озлоблението и са предпоставка за допълнително насаждане на напрежение между различни групи в обществото.

Друга важна особеност на социалните онлайн мрежи е, че „контролът на входа” при тях става посредством сложни алгоритми, които целят да определят интереса на конкретния потребител. Притеснителното е, че според изследвания на Pew Research Center от 2019 г., 74 % от включените в изследването потребители на социалната онлайн мрежа споделят, че не са знаели, че съществува списък с техните черти и интереси⁵. Т.е., потребителите не са приемали критично подбора на информацията, която достига до тях и е по-вероятно лесно да бъдат манипулирани. Това обуславя необходимостта на видимо място за всички потребители да е отбелязан начинът на подбор на информация и че тя не е потвърдена. Това е едно от предложенията за неутрализиране на негативните аспекти на комуникацията в социалната онлайн мрежа, които са описани в заключението на дисертационния труд. Всъщност причините за тези негативни аспекти не бива да бъдат търсени единствено в мрежите, а предимно в поведението на гражданите.

Изборът на социална онлайн мрежа, чието съдържание е анализирано, е подкрепен със статистически данни от доклади, цитирани в изследването, които посочват Фейсбук като най-употребяваната социална мрежа в България в последните години.

Предимствата на Фейсбук за гражданското общество са безспорни (и са описани в повечето теоретични източници по темата). Сред тях са възможностите за свързване и обединяване в реално време на хора, които са разделени по териториални и други признаци. Мрежата дава възможност за директна комуникация на гражданите с публичния сектор и стимулиране на плурализма. Освен това, социалните онлайн мрежи създават по-добра възможност за популяризиране на идеите на по-образованите групи в обществото и по-добра възможност за упражняване на човешките права. Също така Фейсбук би могъл да ускори демокрацията, да стимулира гражданската активност и да провокира по-силно гражданско съзнание, като наред с това създава възможности за по-добра и бърза мобилизация, както и за превенция на тероризма. Важно предимство е, че Фейсбук предлага бърза обратна връзка. Социалните онлайн мрежи биха могли да подпомогнат и развитието на толерантността, социалното подпомагане и политическата ангажираност с инициативите, организирани в мрежата.

Фейсбук предоставя възможност за бърз достъп до информация. Комуникацията чрез социалните мрежи е достъпна, динамична и опростена. Фейсбук е определен като канал за получаване на информация/новини без намесата на допълнителен посредник. Например можем да се информираме за позицията на даден политик без да се преминава през традиционната схема „прессъобщение – редактори, репортери, продуценти – медия – аудитория“. Социалните онлайн мрежи трансформират традиционните медии, променяйки дневния им ред, визията им. Директната връзка също може да се приеме като предимство и недостатък в зависимост от целите на комуникатора и аудиторията.

Една от основните функции на социалните мрежи е да информират потребителите на мрежата. Освен това, Фейсбук им дава възможност да изразяват своето мнение, настроение, възмущение, да сигнализират за нередност и да популяризират свои идеи.

⁵ HITLIN, Paul, Lee Rainie. Facebook Algorithms and Personal Data. Pew Research Center. [online], 16 January 2019 [cited 5 April 2019]. Available from: <https://www.pewinternet.org/2019/01/16/facebook-algorithms-and-personal-data/> .

Чрез социалните онлайн мрежи разбираме какви са обществените нагласи, чрез тях биха могли да бъдат популяризирани идеи или да се организират групи.

Фейсбук може да бъде използван и като трибуна, чрез която се търси морална подкрепа (от избран кръг потребители на мрежата), може да послужи като средство за решаване на проблеми (например търсене на изчезнали хора и др.).

Чрез социалните онлайн мрежи гражданите могат да оказват по-лесно влияние един на друг. Усещайки подкрепата и следвайки примера на обкръжаващите го, пострадалият от наводнението собственик на къща в Аспарухово, който първоначално не е убеден в необходимостта и неотложността на събарянето ѝ, може да промени позицията си, като вижда големия брой на включилите се в протеста срещу принудителната евакуация и запознавайки се с техните доводи. Така той дори може да реши да се включи в редиците им. Мнението на групата се отразява на отделния индивид, който до този момент може би не е бил толкова категоричен в позицията си.

Гражданското общество би могло бързо и лесно да се организира и да се мобилизират големи групи хора, увлечени по добрия пример. Причислявайки се към дадена фейсбук група по интереси, един конкретен гражданин може не само да разбере как да помогне, но и да се „зарази“, за да помага по-активно и пълноценно. Например доброволците не само са част от групата на помагачите, но могат да се увлекат, следвайки примера на по-активните и дейни участници във фейсбук групата и да станат още по-активни в действията си.

В дисертационния труд се обръща по-сериозно внимание на недостатъците на социалната онлайн мрежа Фейсбук с идеята чрез дефинирането им те по-лесно да бъдат неутрализирани, за да не доведат до повече негативни последици за обществото. В теоретичната част са маркирани някои от тях. Тези, които биха могли да окажат неблагоприятно въздействие за гражданското общество, са свързани с възможността от популяризиране на расистки, ксенофобски, хомофобски идеи, застрашаване правото на свобода на изразяване и достъп до качествена информация. Сред възможните негативни последици от употребата на Фейсбук за гражданите са: дезинформацията, „фрагментирането“ на публичното пространство, разпространението на радикални идеи и изолирането на потребителите (в резултат от персонализиращите алгоритми).

Обезпокоителни за обществото са както манипулативното въздействие на някои лидери на мнение във Фейсбук, така и възможността от разпад на интернет движенията или обособяване на много на брой малки групи.

Разгледани са теоретичните достижения, свързани с комуникационния процес в социалните онлайн мрежи, като е обърнато повече внимание на съобщението, комуникатора и „аудиторията като общност“ (по Джеф Утхет⁶), както и на особеностите на виртуалните общности изобщо. Според гражданската си активност участниците във виртуалната общност са обособени в групи на пасивни последователи, вербално активни, активни последователи и активни лидери. Като пасивни последователи в

⁶ Цит. по: ДЕРМЕНДЖИЕВА, Грета. Онлайн журналистика: медиите в дигиталния свят, София: УИ „Свети Климент Охридски“, 2012, с. 453.

дисертационното изследване са разгледани участници, които са демонстрирали принадлежност към виртуална общност, сформирана във Фейсбук. Вербално активните са тези граждани, които участват в комуникацията, изразявайки своето мнение по темата/проблема. Като активни последователи са разпознати всички участници в групата, които в своите офлайн (реални) действия следват идеята на групата (или призивите на лидерите във фейсбук комуникацията). А като лидери се възприемат гражданите, които отправят призив към останалите участници във виртуалната общност. Тук са отчетени както теоретичните достижения, свързани с наличието на притегателни сили на междуличностно и междугрупово взаимодействие в мрежата⁷, така и относителността и ситуативността⁸ на лидерството в мрежа.

В края на втората теоретична глава е проследено взаимодействието между социалните онлайн мрежи и гражданското общество: връзката между фейсбук комуникацията и подкрепата на гражданските свободи (Натаниъл Швигър⁹), мобилизационната функция на Фейсбук (от средство, стимулиращо колективни действия в публичното пространство¹⁰, до причините за прояви на офлайн пасивност).

Учените (чиито текстове по темата са цитирани) са единодушни, че социалните онлайн мрежи оказват влияние върху връзката граждани-медии и върху поведението им. В резултат на фейсбук комуникацията е увеличено влиянието на гражданите/аудиторията. Тя става все по-значима, а нейните позиции и интереси са бързо и лесно достъпни за представителите на медиите. Това от своя страна води до повече ангажменти и по-голяма отговорност на медиите към аудиторията.

От направения прочит бихме могли да заключим, че на фона на всички пречки за мобилизиране на гражданите и в резултат на технологичния напредък, социалните онлайн мрежи имат изключително значение за развитието на гражданското общество. Според някои автори те стимулират гражданската активност, според други – насочват общественото напрежение в неправилна посока. Всъщност и двата процеса вървят успоредно, което прави необходимостта от изследвания и образование на обществото по темата все по-голяма. В тази връзка и предвид, че няколко големи компании с монополен статут (като Google и Facebook) контролират дигиталния свят, от изключително значение е съвременното образование за него.

Трета глава представя резултатите от емпиричното изследване, като включва графики и таблици, онагледяващи наблюдаваните тенденции. В нея са представени медийния образ на социалните онлайн мрежи, както и анализ, изготвен по аналогични индикатори, съпоставящ медийни и фейсбук публикации. В последната, трета глава на дисертационното изследване са проверени и предварителните хипотези на

⁷ ВЪЛКОВ, Илия. Комуникация на гражданските движения. Възникване, мобилизация, протест, София: ПР – Туризм консулт, 2014, с. 63.

⁸ ЗЛАТАНОВ, Бисер, Мая Колева. Властта на мрежите. Мрежите за колективно действие във „Фейсбук“ (февруари – март 2013 г.). София: Авангард Прима, 2014, с. 109.

⁹ SWIGGER, Nathaniel. The Online Citizen: Is Social Media Changing Citizens' Beliefs About Democratic Values? In: Political Behavior, Vol. 35, No. 3 (September 2013), Springer, p. 589.

¹⁰ GERBAUDO, Paolo. Tweets and the Streets. Social Media and Contemporary Activism, Pluto Press, 2012, p. 100.

дисертационното изследване и са реализирани голяма част от целите и задачите, които си поставя дисертационният текст.

Методологията следва поставените в предговора цели и задачи. Тя включва проучване, запознаване и реферирание на научна литература, статистика, закони, контент анализ на медийни и фейсбук публикации по аналогични индикатори, анализ на изводите, направени от двата случая на изследване, контент анализ на медийни публикации и анализ на сформираните фейсбук групи с оглед на тематичната им насоченост, популярността им и изразеното отношение при подбора на изображения и публикации.

Методологията на изследване се движи в следните тематични направления:

Медиен образ на гражданското общество и гражданската активност във Фейсбук

- Медиен образ на пасивните фейсбук последователи – публика, фейсбук група
- Медиен образ на гражданското общество като комуникатор – вербално (комуникативно) активни
- Медиен образ на гражданското общество – активни последователи
- Медиен образ на активния лидер
- Съпоставителен анализ на дискусиите към медийните и фейсбук публикации по аналогични индикатори

Изследване на случай „Бежанци/мигранти в България“

- Медиен и фейсбук образ на бежанци/мигранти
- Медиен образ на подпомагащите бежанци/мигранти
- Медиен образ на неприемащи бежанците/мигрантите
- Медиен образ на приемащи бежанците/мигрантите

Изследване на случай „Наводнения в Североизточна България през 2014 г.“

- Медиен и фейсбук образ на ромите и причини за наводнението
- Медиен и фейсбук образ на пострадалите от наводнението
- Медиен образ на гражданите, критикуващи ромите
- Медиен образ на гражданите, защитаващи ромите и тяхното поведение

Данните, получени от емпиричното изследване са представени по логиката, заложена и във втората теоретична глава – от по-стария и традиционен към по-новия тип комуникация. По този начин изследването представя изводите, следвайки хронологията на зараждане на различните типове разгледана комуникация. Така първо се проследява професионалният поглед, който служи и като отправна точка, чрез която да се открият характерните особености и значението на по-новия тип комуникация в социалните онлайн мрежи.

В изложението резултатите от направените анализи са подредени според анализирания източник (фейсбук група, фейсбук публикация и медийна публикация), следвайки хода на изготвения анализ. А като обобщение в края на трета глава изводите

от направените анализи са синтезирани и представени в последователността на целите на дисертационното изследване.

Подробна методология на заложените индикатори за реализирането на всяка отделна задача е представена в приложение към дисертационния труд.

Основните изводи, до които достигна изследването са следните:

Характеристики на гражданите и активността им в социалните онлайн мрежи

Гражданското общество като комуникатор

Според направения анализ, медийните текстове рядко предизвикват полемична гражданска дискусия, като най-често са изразени крайни позиции в една посока, които не водят до полемика.

Публикациите в социалните онлайн мрежи също рядко предизвикват полемична дискусия. Само 6 % от фейсбук публикации по темата за бежанците предизвикват такава. За сравнение при 30 % от публикациите не се предизвиква полемична дискусия. А при 64 % изобщо няма коментари към публикацията. Това доказва твърдението, че социалните онлайн мрежи затвърждават вече съществуващите нагласи на гражданите, като ги „обграждат“ с хора, които имат сходни на техните убеждения. По този начин чрез употребата на социалните онлайн мрежи става по-малка вероятността твърдение на един гражданин да бъде оборено или той да чуе различна от собствената си гледна точка.

Гражданите в мрежата по-рядко представят **двупосочна аргументация** в сравнение с медийните текстове. Това е предпоставка за разпространение на крайни идеи и липса на балансираните позиции, което крие опасност за обществото. А когато темата предизвиква негативни нагласи към определена група граждани, следва да се представят двупосочни аргументи, за да не се стимулира напрежение и да не се настройват допълнително гражданите срещу група хора в обществото.

В мрежата по-често се изразяват **аргументи за неприемане на мигрантите**. Тази особеност на гражданската комуникация в мрежата крие опасност от разпространение на крайни нагласи, водещи до сблъсъци и размирици между местно население и мигранти например. Бдителни трябва да бъдат както фейсбук потребителите, така и медиите, които отразяват гражданската активност в мрежата, за да не се допуска език на омразата, провокиране на негативни нагласи към групи хора и пр.

Друг сериозен недостатък на гражданското общество като комуникатор във Фейсбук е, че рядко предлага **решение на проблем**, въпреки очакването за по-голяма гражданска активност по този показател в социалните онлайн мрежи. Когато в изразените позиции все пак е предложено решение, необходимите мерки трябва да бъдат предприети от редови граждани, държавна институция или експерт, който я представлява, както и експерт, който не представлява държавна институция.

Комуникаторите използват функциите на социалните онлайн мрежи, за да постигнат целите си, като трансформират повече пасивните в повече активни техни последователи. За да осъществят тази цел често те си служат със следните средства:

- изграждане на образи (често стереотипно опростени)
- героизация и персонализация на активни последователи/активен лидер
- едностранчива информация
- крайни позиции (тъй като най-активните заемат най-крайните позиции, а категорично отстояваната позиция е най-близо до предприемането на реални действия)

Съпоставката на фейсбук образа на подпомагащите мигрантите и подпомагащите пострадалите от наводненията показва, че последните са представени по-често персонално и като герои. Това води до един кръговрат на причина и следствие, които взаимно се усилват. Подпомагащите мигрантите по-рядко се героизират, от тук – по-рядко се увеличат нови последователи (подпомагащи мигрантите в мрежата), откъдето по-рядко се героизират нови доброволци и т.н. Когато се стремим да направим дадена кауза по-популярна, можем да си послужим с гореизложените средства. И обратно, когато дадена инициатива в мрежата крие определени рискове, можем да ги неутрализираме като елиминираме гореизложените практики, като подадем сигнал и др.

Активните последователи, които понякога съвместяват и лидерска роля (доброволци, протестиращи – напр. Динко и Перата), често са представяни като „гражданин-образец”. Техните образи са героизирани и силно въздействащи, тъй като съвместяват слово и действие. Изграждането на такива образи би могло да има положителен ефект само при случаите, в които се преследва благоприятна за обществото кауза.

Особености на гражданската активност в мрежата

Съпоставителният анализ на дисертационното изследване показва, че в текстовете по темата за бежанците/мигрантите и в медиите, и във Фейсбук **не са изложени конкретни аргументи** (при около 60 % от публикациите). Представянето на аргументи е важно, защото се свързва с делиберативното обсъждане, което благоприятства развитието на демокрацията. Освен това, липсата на аргументи може да бъде показател за по-повърхностно обсъждане на конкретен проблем.

Въпреки малките разлики в процентно отношение, все пак медиите малко по-често са представяли аргументи за приемане на бежанците, за разлика от гражданите, които в своите фейсбук публикации по-често са споделяли аргументи за неприемане на бежанците. Макар че медиите също рядко излагат двустранна аргументация по темата (9 % от разгледаните материали), впечатление прави факта, че в нито една фейсбук публикация (от включените в изследването) няма двустранна аргументация. Тази тенденция може да се определи като недостатък за гражданската активност при фейсбук комуникацията, тъй като потребителите се затварят в „ехо стаи”, които им пречат да стигнат до една балансирана позиция, както и да открият гледна точка, различна от тяхната. Но тези данни са обезпокоителни на друго – смислово ниво. Твърде вероятно е част от гражданите да се обединяват против дадена група (която може да бъде определена

като уязвима) на емоционален принцип, без да имат необходимост от рационални аргументи, за да го правят.

Интерес провокира наблюдението, че докато при 14 % от медийните публикации по темата за бежанците са представени аргументи за неприемане, по темата за наводнението има само един текст, в който се критикува поведението на ромите и се изразява нежелание то да бъде прието.

Явни и скрити форми на предрасъдъци и неравенство при публикациите в социалната онлайн мрежа Фейсбук (в съпоставка с медийни публикации)

В случаите, в които **бежанците** са описани външно във Фейсбук, това се случва в рамките на стереотипната представа за тях (съпричастност или неприемане). При външното описание на **ромите** във Фейсбук най-често се подбират лексеми, изразяващи нетърпимост към тях, но все пак образът им е многолик – от жертви и доброволци до причинители на бедствието и мними пострадали, целящи допълнителни помощи. Груповият образ на ромите е също разнороден. Все пак преобладават характеристики, които го доближават до група хора, носещи несигурност.

За разлика от изображенията към медийните текстове, по темата за бежанците, които изобилстват с пълния спектър от символи на приятелско отношение до културно и религиозно различие, неприемане и други, тук – при фейсбук образа на бежанците повечето публикации не съдържат изображения. Но когато има изображения, те съдържат символи на страх, война или неприемане на миграционния поток.

В текстовете за наводненията **пострадалите** не заемат централно място. То е отредено на **доброволците**, които им помагат. Образите на доброволците са персонализирани и героизирани.

Можем да обобщим, че във Фейсбук бежанците са представени стереотипно, ромите въпреки преобладаващото негативно отношение са разгледани многопластово, а пострадалите от наводнението изобщо липсват, отстъпвайки място под прожекторите на героизираните доброволци, които им помагат.

За разлика от тях обаче, доброволците, които **помагат на бежанците** не се радват на подобна фейсбук слава. В повечето от публикациите те изобщо не се споменават, а персонализирането и героизирането им е по изключение.

По съвсем различен начин стои въпросът с образа на **гражданина, който не приема бежанците/мигрантите**. Динко и Перата (които „ловят“ бежанци) се превръщат в истински медийни и фейсбук звезди.

Образите на неприемащите мигрантите са персонализирани почти три пъти по-често и героизирани два пъти по-често, спрямо образите на приемащите мигрантите. Вълев е описан като „супергерой“ и от медии, които претендират, че са сериозни и

обективни (като bTV¹¹). Медиите, които проявяват толерантно отношение към бежанците демонстрират сериозна загриженост към проблема с неприемането на мигрантите.

От героизирането на доброволците след наводненията в Североизточна България можем да заключим, че както медиите, така и гражданите **са склонни да проявяват своите пристрастия** и отношение към проблема, като идеализират граждани, поддържащи техните идеи (и нагласи). Следвайки същата логика, в текста на дисертацията с убеденост се потвърждава предварителната хипотеза, че голяма част от гражданите и някои медии проявяват скрито, а твърде често и явно своите нагласи и предразсъдъци спрямо бежанците, героизирайки гражданите, които изразяват нежеланието да ги приемат, като ги „ловят“.

Медиен образ на гражданското общество

Когато нагласите на широката общественост са еднопосочни (както е при Изследване на случай „Наводнения в Североизточна България“), медиите заемат позицията на активните последователи/лидери, като призовават и дори директно насочват към конкретни групи в мрежата, героизират се активни последователи според насочеността и приоритетите им.

Когато обществото е разделено в нагласите си по темата (както е при Изследване на случай „Бежанци/мигранти в България“) и има много крайни позиции в двете посоки в мрежата, медиите не призовават директно за помощ и по-рядко изграждат героизирани образи на доброволците. Таблоидните медии дори представят едностранна информация или изображения, разкриващи предразсъдъците на обществото спрямо мигрантите.

Медиите най-често споменават гражданската активност в социалните онлайн мрежи във връзка с комуникация по темата или мобилизации. След съпоставката на двата случая на изследване, в текста е направен извода, че гражданската активност е отразявана по различен начин. По темата за бежанците активността на гражданите на ниво комуникация, мобилизация и вече осъществена гражданска активност са отразени в еднакво количество публикации. Докато по темата за наводненията повече от половината от публикациите са свързани с мобилизации и едва по 9 % от включените в изследването медийни текстове се отнасят до комуникация на гражданите по темата и резултати от вече реализираната гражданска активност. Причините за това могат да бъдат поне две: спецификата на двете събития, които предизвикват гражданската активност и нагласите и действията на българското гражданско общество към засегнатите групи, изразени в мрежата.

Според изготвения анализ, в медиите най-често се цитира фейсбук комуникация под формата на публикация на граждани (59 %), а граждански коментари или дискусии се споменават спорадично.

Във връзка с темата за бежанците в медиите, рядко е изразено отношение към гражданската активност, според данните представени в емпиричната част на

¹¹ bTV. *Динко – супергерой*. [online]. 18 февруари 2016. [cited 17 April 2018]. Available from : : <https://btvnovinite.bg/videos/tazi-sutrin/dinko-supergeroj.html> .

дисертационното изследване. Количеството на публикациите, в които е изразено позитивно отношение към гражданската активност, е съизмеримо с количеството на публикациите, заявяващи негативно отношение към нея. По темата за наводненията в Североизточна България гражданската активност е подкрепена от медиите (с изразеното позитивно отношение към доброволците на тази инициатива).

Като цяло българските медии проявяват непостоянен (събитиеен) интерес към гражданската активност. Доказват го и данните, които показват, че по-голямата част от текстовете са редакционни при двата случая на изследване и една значително по-малка част от публикациите са подписани като авторски текст.

В медийните публикации гражданското общество у нас е представено незадълбочено. Образът му е противоречив: към българското гражданско общество рядко е отправена критика, но за резултат или отзвук от вече реализирани граждански действия след фейсбук активност се говори по изключение (при разгледаните случаи). Т.е. медиите представят образ на гражданското общество у нас, което е активно в мрежата, но не постига високи резултати с действията си след това.

Медийният образ на реално активния български гражданин зависи от каузата, която подкрепя. По-често са героизирани граждани, които помагат на сънародници и порядко – помагачите на мигранти. Динко и Перата, които се свързват с неприемането на Другия (идващия отвън), стават разпознаваеми, в резултат на това, че образите им често са персонализирани и нерядко дори героизирани в журналистически публикации.

Можем да обобщим, че медиите популяризират **„героя, който спасява българския народ“** в различните му проявления. А гражданското общество у нас е представено **противоречиво и незадълбочено**.

Характеристики на гражданското общество като аудитория

Изследването разглежда гражданското общество като аудитория в социалните онлайн мрежи, като извежда характеристиките на пасивните последователи – аудиторията чрез анализ на фейсбук групите.

Според данните, получени от анализа, приблизително 90 % от фейсбук групите независимо от темата обхващат до 499 фейсбук потребители (84 % от фейсбук групите по темата за бежанците и 89 % от групите по темата за наводненията). Това показва, че независимо от темата, социалната онлайн мрежа стимулира **разпиляването на гражданите** с иначе сходни цели в повече на брой по-малки фейсбук групи. Това на практика би могло да доведе до по-слаби резултати в тяхната реална активност.

Причините за тази тенденция се коренят в това, че голяма част от гражданите дефинират регионално целите или интересите си (например до решаване на един конкретен проблем в един конкретен град и не мислят за по-мощното му предотвратяване¹²). Тук ще припомним няколко примера от данните на направения

¹² Доказателство за това е и че най-популярна фейсбук група, в първия случай на изследване е „Аз съм против настаняването на бежанци в **България**“ (14 035 потребители), която си поставя по-мощна цел и следователно привлича повече потребители.

анализ. Въпреки че наводненията в Североизточна България засегнаха няколко населени места, 42 % от сформираните фейсбук групи бяха фокусирали усилията си към подпомагане на един конкретен град, за което след това бяха остро критикувани от други граждани. Сред групите, изразяващи неприемане на бежанците, също най-често се фокусираха върху неприемане на бежанци/мигранти в един конкретен град (60 % от групите).

Друга възможна причина, която подтиква гражданите, създаващи тези фейсбук групи, според текста на изследването, е, че те или не искат, или не знаят как да се присъединят към вече съществуващи такива. Независимо от реалните причини за това, резултатите са факт. За да се противодейства на това разпиляване на гражданска енергия, решението е по-добра информираност на гражданите и по-широк мащаб на целите и действията им.

И третата причина е логична – различното отношение на гражданите към проблема. Тя се отнася предимно към граждански инициативи, които са двупосочно ориентирани. Така например, част от фейсбук групите, свързани с бежанците, изразяват стремежа на част от гражданите да помогнат на бежанците, а друга част – да ги прогонят от населеното място, което обитават.

Важна особеност на поведението на гражданите, която е изведена от анализа на самосформиращите се аудитории във Фейсбук (фейсбук групи), е, че те са **крайно настроени** и се обединяват около една цел. По темата за наводненията в Североизточна България всички групи изразяват желание да помогнат пострадали, докато по темата за бежанците/мигрантите гражданите се обединяват в групи, които не желаят да приемат бежанците или такива, които искат да им помогнат да се справят с трудностите си. Почти всички (95 % от сформираните) групи демонстрират крайно отношение към бежанците (като 67 % са с негативно и 28 % – с позитивно отношение към мигрантите). Въпреки че голяма част от групите са сформирани около идеята да координират действията на гражданите и да мобилизират тяхната активност, има и такива, които обединяват единомислещи, които си споделят еднопосочна информация. В такива групи потребителите са застрашени от това да получават непълна или тенденциозна информация по темата, което би ги отдалечило от източници на информация, стремящи се да представят различни гледни точки. В дисертационния труд е изразено опасение, че това би могло да доведе до затвърждаване на предразсъдъците на част от тези потребители и в някои случаи до нагнетяване на напрежение между различни групи в обществото. Особено уязвими биха могли да бъдат фейсбук потребители, които не са склонни да мислят критично и лесно се влияят от мнението на другите.

Медиен образ на сформираните фейсбук групи

Медиите споменават наименованието на конкретна фейсбук група при 58 % от публикациите, свързани с наводненията в Североизточна България, а по темата за бежанците – при едва 15 %. По този начин те допълнително популяризират споменатите групи и създават предпоставки за по-голяма гражданска активност към тази конкретна инициатива, за разлика от тези, свързани с нуждаещи се бежанци/мигранти.

Разликата в отношението на медиите (журналистите) към проблема, обединил гражданите във фейсбук групи, е показателна за техните нагласи. Но това е само една от възможните причини. Друга е стремежът на медиите да не се противопоставят на популярните сред част от обществото настроения за неприемане на мигрантите/бежанците и да отговорят на интересите на аудиторията си.

Медиите посочват броя фейсбук потребители, обединени от цитираната от тях група твърде рядко (по изключение). Тази тенденция се отнася и за двата случая на изследване, затова я определяме като постоянна особеност на медийното отразяване. От където е направен изводът, че рядко се подчертава значението на тези групи за обществото. Съвсем логично количествените показатели се споменават при групите, които срещат многобройна подкрепа. Например от 5 публикации, свързани с наводненията – при 3 се споменават групи с над 2 000 последователи, а при останалите 2 материала – от 501 до 1 000 последователи на групата.

По темата за бежанците/мигрантите в медиите най-често се споменават групи, изразяващи съчувствие към мигрантите (при 20 публикации от общо 34 или 59 %, в които се споменава фейсбук група) или нетърпимост (10 публикации от 34 или 30 %). По темата за наводненията цитираните фейсбук групи, съвсем очаквано обединяват граждани, които изразяват морална подкрепа към пострадалите от наводнението и целят да ги подпомогнат реално.

Характеризиране на активните лидери, активните последователи, комуникативно активните и пасивните чрез анализ на поведението им в мрежата

Гражданите в мрежата са условно класифицирани според активността си на:

Пасивни последователи¹³ (обединени във фейсбук групи)

Според изводите, направени в дисертационното изследване, пасивните последователи са най-голямата група. В социалните мрежи те носят характеристиките на аудиторията. Комуникаторът (лидерът) мобилизира аудиторията (фейсбук групите), като се стреми да ги трансформира в по-активни по посока на каузата, която защитава. В текста на дисертационния труд аудиторията е характеризирана чрез членуването на потребителите в определени групи, които са обединени от дадена цел.

Комуникативно активни

Те са активни при изразяване на мнения в мрежата, но понякога пасивни при предприемане на реални действия и инициативи. Обединяват се около дадена инициатива с доброволен характер и във връзка с конкретно събитие. Най-често заемат крайни позиции. Действията им в повечето случаи не са трайно последователни и често „освобождават напрежението” в мрежата, като не предприемат реални действия след това.

¹³ Определението „пасивни“ е условно и е въведено, за да се разграничат различните нива на активност едно спрямо друго. Част от гражданите в мрежата са определени като „пасивни“ на фона на останалите по-активни граждани в мрежата.

Комуникативната гражданска активност при фейсбук публикациите е по-малко полемична и по-малко продуктивна спрямо тази при медийните публикации.

Активни последователи

Тяхната реална активност по-лесно може да бъде характеризирана количествено – това са гражданите, които реално протестират, участват онлайн в доброволни каузи. Комуникативната им активност не е задължителна и измерима, по тази причина в дисертационното изследване те са разгледани чрез анализ на медийния им образ. При тази група най-явно се открояват реалните резултати от предимствата и недостатъците от общуването в социалната онлайн мрежа.

Активен лидер (в съпоставка с медийни публикации)

Активните лидери са по-малко на брой. Те са определени като ядро на групите по граждански инициативи, в които участват. Обикновено заемат крайни позиции, целта им е да привлекат повече реални доброволни поддръжници към своята инициатива, което предполага целенасочено публикуване на едностранчива информация, отговаряща на целите на формираната фейсбук група. Със средствата на изготвения анализ се доказва, че фейсбук комуникаторът и лидерът често се припокриват. Освен това, приемаме, че в различни моменти съвместяват и гореизложените граждански роли.

Медиен образ на активните лидери, активните последователи, вербално активните и пасивните

Медийният образ на гражданите във Фейсбук, които могат да бъдат условно определени като **пасивни (аудиторията)** вече беше разгледан. Гражданите, които са **активни във фейсбук комуникацията**, са представени по различен начин. Общото е, че те най-често се споменават с техни публикации в мрежата (при около 60 % за двата случая на изследване) и много рядко по повод техни коментари във Фейсбук (под 5 % и при двата случая на изследване). Поводът за медийното отразяване най-често е свързан с доброволна гражданска инициатива.

Когато медиите цитират персонализиран комуникатор, представител на гражданското общество, който активно участва в комуникацията в мрежата, той обикновено е представен чрез своя публикация във Фейсбук, която най-често носи белезите на положителната оценка от медията. В повечето случаи обаче, медиите не разглеждат задълбочено позицията, изразена от гражданина, не посочват конкретни аргументи, изложени от него.

Тъй като в повечето текстове се цитират призивите на комуникатора за предприемане на реални действия, бихме могли да заключим, че неговият образ често се припокрива с този на активния лидер. Но в същото време комуникаторът може да бъде и пасивен последовател или аудитория в друга ситуация (по друга публикация). Или иначе казано, гражданинът във фейсбук комуникацията съвместява различни роли, а комуникационният процес е сложен и динамичен.

В по-голямата част от разгледаните медийни публикации **активните последователи** само се споменават, без да са описани. Данните от съпоставителния анализ показват, че наводненията на Североизточна България предизвикват по-високи нива на съпричастност в медийните текстове, спрямо текстовете, в които се говори за подпомагане на бежанци/мигранти. Освен това, в разгледаните публикации по-често са персонализирани и героизирани образите на доброволците, подпомагащи пострадалите от наводненията, в сравнение с гражданите, които се стремят да помогнат на бежанците. Макар че рядко е изразено мнение към активните последователи в текстовете, когато има такова, то е по-често с позитивно отношение към тях. В медийните публикации рядко е изразена и критика към доброволците. Ако има такава, тя е свързана предимно с количеството граждани, които са се обединили около инициативата. Най-често изразеното мнение е на автора, по-рядко е на редови гражданин или експерт, който не представлява държавна институция.

Медийният образ на **активния лидер** е проследен чрез направения контент анализ. Така беше установено, че по-голяма част от публикациите съдържат отправен призив от граждани за предприемане на конкретни действия, независимо от темата на разглежданите публикации. Повечето материали призовават към реални действия за подпомагане на пострадалите от наводненията или бежанците/мигрантите. Докато санкционирането на ромите и неприемането на мигрантите са призови, които медиите по-рядко отразяват.

Поради спецификата на разглеждания случай, в гражданския призив целите не се припокриват напълно. Общата цел на призивите, отразени в медиите и при двата случая на изследване, е подобряване условията на живот, набавяне на дрехи, вещи на пострадалите от наводнението или бежанците/мигрантите. Задачата на подпомагащите мигрантите е по-сложна, тъй като те се стремят освен това да постигнат и допълнителни цели. Сред тях са: отмяна на разпоредбите в Дъблинското споразумение, качествена юридическа помощ на мигрантите, увеличаване на квотата бежанци, които да бъдат приемани, достъп до регистрация, достъп до информация, свързана с пътя им, изпращане на „армия от чиновници“ на Балканите, предоставяне на подслон, лекуване на мигрантите. Усложняващ фактор за изпълнението на тази задача са предразсъдъците в българското общество и разпространението на речта на омразата към бежанците. Част от медиите създават условия за запазване на тези предразсъдъци, като допълнително популяризират граждански призови за неприемане на мигрантите (38 % от разглежданите медийни публикации по темата) чрез спирането им, задържането им и обратното им изпращане в Турция. Според тях бежанците „подлагат жителите на София на терор“, идват да „убиват и грабят в името на исляма“, „посягат на жените“ и т.н. Подобни призови се популяризират най-често в онлайн изданието rik.bg.

Медиен образ на Фейсбук като средство за информация и осъществяване на комуникация при гражданското общество и като средство, подпомагащо гражданската активност

Медиите отразяват Фейсбук при разгледаните два случая на изследване по различен начин. По темата за бежанците най-често медиите свързват мрежата с

информационната ѝ функция (35 %), докато при наводненията най-често споменават Фейсбук във връзка с мобилизационната функция, която предлага (73 %, за сравнение по темата за бежанците мобилизационната функция е отразена в 21 % от разгледаните публикации). Тези данни са очаквани предвид, че гражданската мобилизация около наводненията в Североизточна България беше стихийна и динамична, а отношението на обществото към пострадалите от наводнението беше еднозначно и позитивно. Не бива да се пренебрегва и факта, че това, което медиите отразяват, е резултат от техния профил и интереси. Онлайн изданията, които демонстрират по-толерантна нагласа към бежанците/мигрантите, обикновено публикуват и материали, в които е описано как всеки може да подкрепи някоя благотворителна инициатива за подпомагане на бежанците. Отразявайки една конкретна функция на Фейсбук по даден проблем, медиите насочват вниманието на аудиторията към нея, като по този начин създават условия гражданите да използват точно тази функция на мрежата във връзка с разглеждания проблем.

Основни функции на Фейсбук, свързани с гражданската активност в мрежата

Едно от предимствата на социалната онлайн мрежа, което често е изтъквано е, че дава възможност за (и дори стимулира) свободна дискусия, която се свързва с демократичните права на гражданите. В разгледаните случаи обаче, фейсбук публикациите най-често изпълняват информационна и мобилизационна функция и съвсем рядко комуникационна функция. Освен това, от включените в изследването фейсбук публикации едва 6 % предизвикват полемична дискусия, а изразените позиции най-често са на тема нетърпимост към мигрантите. Изразените позиции обикновено са в една посока или са балансирани. Обяснението можем да открием в това, че голяма част от включените в изследването фейсбук публикации са направени в групи по заявено отношение по даден проблем.

Гражданите невинаги се възползват и от възможността да дават предложения за решаване на съществуващия проблем. По темата за наводненията коментарите са значително по-продуктивни от гледна точка на предлаганите решения, но по темата за бежанците само при едва една четвърт от разгледаните публикации гражданите предлагат решения.

Освен това, вместо да вземат отношение по проблема с коментарите си, гражданите предимно вземат отношение към обекта/субекта или развиват темата с допълнителна информация.

Поредицата от негативни изводи, свързани с функциите на Фейсбук, са допълнени и с това, че в социалната онлайн мрежа твърде често са отправяни призови за неприемане на бежанците (при 43 % от разгледаните фейсбук публикации), което крие риск за уязвимите групи и изобщо за обществото.

Информацията във Фейсбук достига бързо до потребителите и отговаря на техните интереси, но при част от потребителите (в зависимост от интересите) е възможно тя да не е достоверна, а едностранчива. В нито една от разгледаните фейсбук публикации по темата за бежанците например не са изложени аргументи на двете страни.

От гледна точка на гражданското общество, мобилизационната функция на Фейсбук е най-значима (тъй като извежда гражданите на надкомуникационно ниво). Въпреки това, според данните на изследването поведението на гражданите в мрежата е такова, че вместо да се обединяват на големи и силни групи, те често се организират в много на брой малки групи със сходни интереси. Така има по-голяма вероятност те да се разпаднат, без да са постигнали целите си.

Тревожните характеристики при комуникацията във Фейсбук, които се откриха след направения съпоставителен анализ, можем да обобщим така:

1. Възможност от манипулация и предизвикване на агресия към уязвими групи в обществото

Гражданите в мрежата по-рядко представят двупосочна аргументация в сравнение с медийните текстове. Това е предпоставка за разпространение на крайни идеи и липса на балансирани позиции, което крие опасност за обществото. В мрежата по-често се изразяват аргументи за неприемане. Нито една от разгледаните публикации в социалната онлайн мрежа не представя двустранна аргументация и рядко предизвикват полемична дискусия. Освен това, вместо да вземат отношение по проблема с коментарите си, гражданите предимно вземат отношение към обекта/субекта или развиват темата с допълнителна информация. Въпреки очакването за по-голяма гражданска активност в социалните онлайн мрежи, там гражданите рядко предлагат решение на проблем.

При външното описание на ромите във Фейсбук най-често се подбират лексеми, изразяващи нетърпимост към тях, а като група ромите са представени като носещи несигурност.

Във фейсбук публикациите бежанците са описани в рамките на стереотипната представа за тях (съпричастност или неприемане). В социалната онлайн мрежа твърде често са отправяни призови за неприемане на бежанците (при 43 % от разгледаните фейсбук публикации), което крие риск за уязвимите групи и изобщо за обществото. А изображенията на бежанците в мрежата съдържат символи на страх, война или неприемане на миграционния поток. Освен това, твърде често се героизират граждани, които се саморазправят с бежанци.

Според данните на анализа, съществува риск от разпространяване на негативно отношение към уязвима група, дезинформация, разпространение на ксенофобски идеи и реч на омразата. Образите на подпомагащите мигрантите са персонализирани по изключение, за разлика от тези на неприемащите ги, които в половината от разгледаните публикации дори са героизирани. Изграждането на негативни модели на подражание е показател за разпространение на популистични идеи и стимулиране на негативни нагласи.

Използването на манипулативна, непотвърдена, едностранчива информация, образи, продукт на стереотипи и опростенчески представи подсилват проявите на предразсъдъци и нетърпимост към Другия. Това са само част от възможните неблагоприятни резултати, които могат да бъдат стимулирани от употребата на Фейсбук

от гражданското общество. Съществува реална опасност популяризираните крайни представи да задействат самореализиращото се пророчество (теоремата на Томас), като стимулират нетърпимостта към малцинствени и мигрантски групи. Заражда се възможността вместо да се търси реално решение на обществения проблем, фокусът да бъде изместен и да се настроят граждани срещу граждани. Социалните мрежи могат да се превърнат в катализатор на напрежение, а това може да доведе до социални сблъсъци и проява на агресия.

Причината се корени в това, че най-активни са потребителите с крайните позиции, а доминирането на едностранни и крайни гледни точки създава усещане за тревожност и разделение. Друг фактор, който оказва неблагоприятно влияние в тази посока, е затварянето в „ехо камери”, в среда на единомислещи (Echo chambers). При тази ситуация предварителните нагласи се усилват и не позволяват на крайно настроените участници в комуникацията да видят различна от тяхната гледна точка. По този начин се затвърждават крайните им позиции.

2. Разпиляване на гражданите в много на брой малки групи със сходни цели

От гледна точка на гражданското общество мобилизационната функция на Фейсбук е най-значима, но опасността от занижаване на гражданската активност също крие рискове. Причината за това е, че гражданската активност се свързва с постигането на реални резултати – носител на социална промяна, която може да бъде с положителен ефект за обществото. На основата на разглежданите случаи на изследване показахме, че поведението на гражданите в мрежата е такова, че вместо да се обединяват на големи и силни групи, те често се организират в много на брой групи със сходни интереси, които е по-вероятно да се разпаднат без да са постигнали целите си.

За да се **противодейства на тези рискове**, можем да работим в две посоки – изкореняване на предпоставките (в обществото) и изкореняване на условията (в мрежата).

По отношение на манипулацията, предпоставки като липса на критично мислене у гражданите, следване на емоционални подбуди, а не на разумни аргументи, липса на толерантност към Другия, могат да бъдат изкоренени като се инвестира в образование и информиране. Изключително необходими в това отношение са и познанията за гражданското общество и информационната среда, наред с начина на функциониране на социалните онлайн мрежи. Повишаването на медийната грамотност и насърчаването на качествената и разнообразна информация са сред приоритетите, които си поставя Съветът на Европейския съюз. Освен това, биха могли да се предложат и допълнителни нормативни текстове, които задължават собствениците на сайтове за социални онлайн мрежи да изпращат/предоставят информация, свързана например с начина на селектиране на информацията, достигаща до тях и напомняне, че е възможно част от нея да не е достоверна. Такова съобщение/информация би следвало да е поставено на видимо място (или да се визуализира автоматично на всеки потребител, който достъпва социална онлайн мрежа). Дисертационното изследване (и използваните за него данни) показва, че подобно напомняне е необходимо за голям брой фейсбук потребители.

На разпиляването на гражданите в много на брой малки групи със сходни цели, може да се противодейства (освен с повишаване на медийната и гражданска грамотност) и чрез въвеждане на технологични обновления, които да позволяват и насърчават потребителите да обединяват фейсбук групите си със сходни интереси. Тази възможност би била значително по-ефективна, ако е достъпна още при създаването на фейсбук група и е придружена от обяснителен текст за ползите от обединяването на подобни групи. Такава опция, разбира се, крие риск от това, че по този начин по-лесно ще се обединяват групи от всякакъв характер, включително и с обезпокоителни за (групи от) обществото цели.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Дефинирани са специфични особености на гражданската активност в социалната онлайн мрежа Фейсбук. На фона на разгледаните случаи на изследване са анализирани полемичността на дискусиите в мрежата, задълбочеността на съобщенията, примери за явни и скрити форми на предразсъдъци и други.
2. В хода на изследването са анализирани основни функции на социалната онлайн мрежа Фейсбук с оглед на значението им за гражданското общество.
3. Направен е анализ на комуникационния процес в социалните онлайн мрежи. Гражданите са разгледани в ролята им на комуникатор и аудитория (обединена от крайни настроения) във фейсбук комуникацията, като са анализирани не само гражданските съобщения, но и медийния образ на гражданската активност в мрежата.
4. В рамките на дисертационното изследване е изработена класификация на гражданите според тяхната активност в мрежата. Те са дефинирани като пасивни последователи, комуникативно (вербално) активни, активни последователи и активни лидери. Освен със своята активност, всеки от типовете граждани е характеризирани и чрез образа му в медиите.
5. Сред приносите на дисертационното изследване е и дефинирането на негативни аспекти при използването на социалната онлайн мрежа за гражданското общество, както и формирането на предложения за начини, по които негативното влияние може да бъде неутрализирано.

ПУБЛИКАЦИИ

ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Бежанците в мрежата - игра на крайности. В: Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Факултет по журналистика и масова комуникация. Т. 24. София, 2017, с. 239–252.
2. Социалните онлайн мрежи и наводненията в североизточна България през юни 2014 г. Отзвук в медиите. Функции на Фейсбук. В: Социалните науки и развитието на обществото - теоретични и практически измерения. Свищов: Академично издателство "Ценов" - Свищов, 2015, с. 160–166.
3. Наводненията в североизточна България през 2014 г. и функциите на социалните онлайн мрежи. В: Годишен алманах научни изследвания на докторанти. Свищов: Академично издателство "Ценов" - Свищов, 2015, с. 245–266.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. АДОРНО, Теодор, Елзе Френкел-Брунсуик, Даниел Дж. Левинсън и Р. Невит Санфърд. Авторитарната личност. В: НИКОЛОВ, Любен, Лиляна Деянова (състав.). Социология на личността. София: Наука и изкуство, 1990, с. 286-308.
2. АЕЖ. Отворено писмо до ръководството на БТВ [online]. 22 февруари 2016. [cited 17 April 2017]. Available from: <http://www.aej-bulgaria.org/bul/p.php?post=7328&c=150&d=2016-02-22%2013:13:02&n=%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BC%D0%BE-%D0%B4%D0%BE-%D1%80%D1%8A%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%Bo-%D0%B1%D1%82> .
3. АЕЦ „Козлодуй” купува големи военни палатки за хората без дом в Добрич. 24 часа, 26 юни 2014 , с. 14.
4. Ако не екстрадират пришълците – в следващи сблъсъци ще има жертви! Vestnikataka.bg [online]. 2 декември 2016 [cited 12 September 2019]. Available from <http://www.vestnikataka.bg/2016/12/%D0%B0%D0%BA%D0%BE-%D0%BD%D0%B5-%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%88%D1%8A%D0%BB%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2-%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B2/> .
5. Акция „осинови доброволец за уикенда”. Нова добруджанска трибуна, 27 юни 2014, с. 13.
6. АЛЕКСАНДРОВА, Донка. Езикът на протестите – кривото огледало на гражданското общество. В: Сб. Гражданско общество и граждански протести. София: Авангард Прима, 2014, с. 202.
7. АЛЕКСАНДРОВА, Ели. Метаморфози на гражданското общество и политиката: от Ганковото кафене до Facebook. В: ЛОЗАНОВ, Георги, Орлин Спасов (съст.) Медиите и политиката. София: Фондация „Медийна демокрация”, Фондация „Конрад Аденауер”, 2011, с. 132, 134-137.
8. АЛМЪНД, Гейбриъл, Сидни Верба. Гражданската култура. София: Галико, 1998, с. 25, 31, 36, 87, 130, 259, 298, 436, 447- 452.
9. АНГЕЛОВА, Вяра. Сб. Граждани и медии, София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2013, с. 272.
10. АНГЕЛОВА, Вяра. Убий журналист – спаси човек! В: АНГЕЛОВА, Вяра. Сб. Граждани и медии. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2013, с. 122, 123, 125.
11. АНГЕЛОВА-ЛАВЕРН, Достена. Civil society fiction. В: Гражданско общество и граждански протести. София: Авангард прима, 2014, с. 117.

12. АПАДУРАЙ, Арджун. Умората от демокрацията. В: ГАЙЗЕЛБЕРГЕР, Хайнрих (състав.) Големият регрес. Международен дебат за духовната ситуация на времето. София: Критика и хуманизъм, 2017, с. 17, 26.
13. АРИСТОТЕЛ, Политика. В: ПАНИЦИДИС, Хараламби, Огнян Касабов, Борис Попиванов. Идеи за гражданско общество, класически текстове. Антология. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2016, с. 66.
14. АРЪНСЪН, Елиът. Човекът – „социално животно”. София: Дамян Янков, 2009, с. 105, 384, 385, 394, 411-428.
15. Аспарухово на бунт срещу евакуацията. Преса, 7 юли 2014, с. 6.
16. Аспарухово на бунт срещу принудителната евакуация. 24 часа, 7 юли 2014, с. 4.
17. Аспарухово на протест срещу евакуацията. Телеграф, 7 юли 2014, с. 8.
18. АТАНАСОВ, Стоян. Откриването на Америка и преоткриването на хуманизма. В: ТОДОРОВ, Цветан. Завладяването на Америка. Въпросът за другия. София: Изток-Запад, 2010, с. 14.
19. БАУМАН, Зигмунт. Бежанци пред дверите на Европа. София: „Изток – Запад”, 2016, с. 113.
20. БАУМАН, Зигмунт. Негативи на глобализацията. Родопи, 2003, № 3(4), с. 12-13, 15.
21. БАУЪР, Реймънд. Аудиторията. В: АНГОВ, Константин (състав.) Психотехника на убеждаващото въздействие. Сб. статии. София: Хъски, 1992, с. 8, 9, 43, 52, 57.
22. БДЖ вози безплатно доброволци. Монитор, 26 юни 2014, с. 9.
23. БДЖ осигури превоз на доброволци. Нова Добруджанска трибуна, 30 юни 2014, с. 2.
24. БЕК, Улрих. Рисковото общество. По пътя към една друга модерност. София: Критика и хуманизъм, 2013, с. 62, 78, 79, 84, 86, 114.
25. БЕК, Улрих. Социалните медии са капан. Култура [online]. 2016, бр.5 (2842). [cited 19th June 2017]. Available from: <http://www.kultura.bg/bg/article/view/24381>.
26. Благотворителна кампания осигурява коледни подаръци за децата на бежанците. Dnevnik.bg [online]. 9 декември 2013 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/detski_dnevnik/2013/12/09/2199354_blagotvoritelna_kampaniia_osiguriava_koledni_podaruci/.
27. БЛИЦ. Камери заснели лицето на алжиреца докато ръгал студентката Вики. Blitz.bg [online]. 2 ноември 2013. [cited 17 April 2018]. Available from https://www.blitz.bg/kriminalni/kameri-zasneli-litseto-na-alzhiretsa-dokato-rgal-studentkata-viki_news231281.html.
28. БЛИЦ. Ново клане в София: Чужденци наръгаха с нож журналист от БНТ 2. Blitz.bg [online]. 5 ноември 2013. [cited 17 April 2018]. Available from https://www.blitz.bg/obshtestvo/novo-klane-v-sofiya-chuzhdentsi-nargakha-s-nozh-zhurnalist-ot-bnt-2_news231817.html.
29. БНР. Джон Кери: 1429 души са загинали при атаката край Дамаск, осъществена от силите на Башар Асад. Bnr.bg [online]. 30 август 2013. [cited 8 March 2017]. Available

from: <http://bnr.bg/post/100071372/djon-keri-1429-dushi-sa-zaginali-pri-atakata-krai-damask-osyshtestvena-ot-silite-na-bashar-asad/> .

30.БНР. Мизия има нужда от доброволци, дезинфектанти и трайни храни. Bnr.bg [online]. 11 август 2014. [cited 29 May 2018]. Available from: <http://bnr.bg/post/100447582/mizia-ima-nujda-ot-dobrovolci-dezinfektanti-i-traini-hrani/>.

31.БНР. Симон Курц: Лесно се радикализираш, ако се информираш само от социалните мрежи. Bnr.bg [online]. 15 юли 2017. [cited 17 April 2018]. Available from <http://bnr.bg/post/100853023/eksperiment-socialni-mreji/> .

32.БНТ. Над 600 хил. лв. са събрани до този момент от дарения. Bnt.bg [online]. 21 юни 2014. [cited 29 May 2018]. Available from: <http://news.bnt.bg/bg/a/260987-nad-600-hil-lv-sa-sa-brani-do-tozi-moment-ot-dareniya> .

33.БНТ. Уволниха доброволец, не отишъл на работа за да може да помага. Bnt.bg [online]. 21 юни 2014.[cited 29 May 2018]. Available from: <http://news.bnt.bg/bg/a/260964-uvolniha-dobrovolets-ne-otisha-l-na-rabota-za-da-mozhe-da-pomaga/> .

34.БНТ. По света и у нас. 21 юни 2014, 20:00 часа.

35.БОГДАНОВ, Богдан. Думи, значения, понятия и неща. Научни есета. София: Нов български университет, 2016, с. 12–13.

36.БОНДИКОВ, Венцеслав. Манипулации в комуникацията. София: Сиела, 2000, с. 8.

37.БОНДИКОВ, Венцеслав. Методи за изследване на комуникацията в интернет. София: Холотера, 2016, с. 5.

38.БОРАДОРИ, Джована. Философия по време на терор. Диалози с Юрген Хабермас и Жак Дерида. ИК, 2004, с. 15.

39.БОРИСОВ, Бойко. Facebook [online].[cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/boyko.borisov/> .

40.БОШНАКОВА, Десислава. Някои от теориите за въздействие на медиите през призмата на социалните медии, 2012. Available from: http://ebox.nbu.bg/mascom13/view_lesson.php?id=9

41.БОШНАКОВА, Десислава. Парадоксите на е-демокрацията от комуникационна гледна точка. В: КРЪСТЕВА, Анна (състав.). Дигиталният гражданин, НБУ, 2013, с. 244.

42.Братя сами поискаха да им бутнат къщата. Стандарт, 7 юли 2014, с. 6.

43.БРОДЕЛ, Фернан. Граматика на цивилизациите. София: Изток – Запад, 2014, с. 59, 410.

44.Бунт в „Аспарухово". България днес, 8 юли 2014, с. 7.

45.БУРДОН, Мюриел. Гражданското киберобщество: от отстояването до устояването. В: КРЪСТЕВА, Анна (състав.). Дигиталният гражданин, НБУ, 2013, с.131.

46.БХК. БХК подаде сигнал до прокуратурата във връзка с лицето Динко Вълев, организиращо отряди за залавяне на „нелегални емигранти“. Bghelsinki.org [online]. 7

- март 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://www.bghelsinki.org/bg/novini/press/single/20160307-signal-dinko-valev/> .
- 47.България съществува от дъжд на вятър. Преса, 21 юни 2014, с. 15.
- 48.ВАН РЕЙБРУК, Давид. Уважаеми председателю Юнкер. В: Големият регрес. Международен дебат за духовната ситуация на времето. София: Критика и хуманизъм, 2017, с. 58.
- 49.ВАРНА24. В Македония се възмуцват от бавната реакция за пращането на помощ към България. News.varna24.bg [online]. 23 юни 2014. [cited 29 May 2018]. Available from: <https://news.varna24.bg/500393.html> .
- 50.ВАСИЛЕВ, Бойко. Бежанците, Балканите, медиите. In: Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 28 март 2016. [cited 08 March 2017]. Available from: <http://www.newmedia21.eu/analizi/bezhantsite-balkanite-mediite/> .
- 51.ВЕБЕР, Макс. Протестантската етика и духът на капитализма. София: Гео Милев, 2005, с. 52, 53.
- 52.ВЕНКОВА, Веселка. Защо „Аспарухово“ остана под вода? Кой е виновен за смъртта на невинните жертви? Vestnikataka.bg [online]. 20 юни 2014. [cited 29 May 2018]. Available from: <http://www.vestnikataka.bg/2014/06/%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%BE-%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B4-%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%B9-%D0%B5/> .
- 53.ВЛАДИМИРОВА, Юлия. Акция за даряване на зимни дрехи за бежанците. Bnr.bg [online]. 28 октомври 2014. [cited 11 September 2019]. Available from <http://bnr.bg/sofia/post/100478173> .
- 54.Воден ад: Причината е тотална немарливост In: Trud.bg [online]. 20 юни 2014. [cited 29 May 2018] Available from: <https://trud.bg/> .
- 55.ВЪЛКАНОВА, Веселина. Кохерентност, организация и комуникативност на заглавната типография на книгата. Год. СУ. ФЖМК, 21, 2014, с. 5-17.
- 56.ВЪЛКОВ, Илия. Анатолия на протеста. Архитектура на протеста. In: Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 28 ноември 2012 [cited 15 November 2018]. Available from: <https://www.newmedia21.eu/analizi/anatomiya-na-protesta-arhitektura-na-protesta/> .
- 57.ВЪЛКОВ, Илия. Комуникация на гражданските движения. Възникване, мобилизация, протест. София: ПР – Туризм консулт, 2014, с. 41, 44, 50, 51, 55, 56, 57, 61, 63, 82, 101, 102, 128, 133, 149, 155, 159, 160, 161, 176, 216-217, 239, 242, 253.
- 58.ВЪЛКОВ, Илия. Публичният дневен ред и социална промяна чрез новите медии. In: Медии и обществени комуникации [online], май 2014 [cited 5 March 2019]. Available from: <http://www.media-journal.info/?p=item&aid=256/> .
- 59.ГЕЛНЕР, Ърнест. Условието на свободата. София: Обсидиан, 1996, с. 11, 65, 67, 109, 186.

60. ГЕЛНЪР, Ърнест. Условия за свободата: гражданското общество и неговите конкуренти. [online]. <http://www.librev.com> 10.08.2008 г. [cited 9 January 2019]. Available from: <http://www.librev.com/index.php/discussion-politics-publisher/322-2009-06-16-20-52-23/> .
61. ГЕНЧЕВ, Николай. Очерци. Социално-психологически типове в българската история. София: Държавно издателство „Септември”, 1987, с. 42.
62. Германски студенти са доброволци в "Аспарухово": Заедно можем много. In: Trud.bg [online]. [cited 23 June 2014]. Available from: <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4153097> .
63. ГЕШЕВА, Анастасия. Гражданин, република, общество. София: Пулсио, 2010, с. 3.
64. ГИДЪНС, Антъни. Социология. София: Прозорец, 2003, с. 595.
65. Граждани ще протестират срещу пограничното насилие над бежанци. Dnevnik.bg [online]. 23 март 2015 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2015/03/23/2497004_grajdani_shte_protestirat_sresht_u_pogranichnoto/ .
66. ДАЙНОВ, Евгений. България 21 век: накъде отиваме? София: Център за социални практики, 2002, с. 3.
67. ДАЙНОВ, Евгений. Гражданско общество и развитие. Участието на неправителствените организации в регионалното развитие в началото на новия век. София: Център за социални практики, 2001, с. 107–117.
68. ДАЙНОВ, Евгений. Политическият дебат и преходът в България. София: Фондация за българска наука и култура, 2000, с. 11–12.
69. ДА ПОМОГНЕМ НА АСПАРУХОВО (СТЕНАТА НА АСПАРУХОВО), In: Facebook [online], 21 юни 2014. [cited 29 May 2018]. Available from: <https://www.facebook.com/groups/516658631790340/> .
70. Да помогнем на „Аспарухово”. Facebook [online]. [cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/groups/870560742958042/?ref=ts&fref=ts> .
71. Да помогнем на Добрич в бедствието. Facebook [online]. [cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/groups/703477259720237/?fref=ts> .
72. Да помогнем на Добрич. Facebook [online]. [cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/groups/870560742958042/about/> .
73. ДАРЕНДОРФ, Ралф. Гражданското общество е нормалната жизнена среда на хората. Център за анализи и образование [online]. <https://cao.bg> [cited 9 January 2019]. Available from: <https://cao.bg/%D1%80%Do%Bo%Do%BB%D1%84-%Do%B4%Do%Bo%D1%80%Do%B5%Do%BD%Do%B4%Do%BE%D1%80%D1%84-%Do%B3%D1%80%Do%Bo%Do%B6%Do%B4%Do%Bo%Do%BD%D1%81%Do%BA%Do%BE%D1%82%Do%BE-%Do%BE%Do%B1%D1%89%Do%B5%D1%81%D1%82%Do%B2/> .
74. ДАРЕНДОРФ, Ралф. Модерният социален конфликт. София: Златорог, 1998, с. 55, 56, 57.
75. ДАРЕНДОРФ, Ралф. Размисли върху революцията в Европа. София: Център за изследване на демокрацията, 1992, с. 11, 24, 25, 87, 88, 89, 91, 92, 109, 140, 157 .

76. ДАРЕНДОРФ, Ралф. Съвременният социален конфликт. София: Център за изследване на демокрацията, 1993, с. 41, 43, 64-66, 67, 238, 241, 256, 257, 258, 259, 261.
77. Да се спасиш в България – историята на сирийско семейство бежанци в България. Bnr.bg [online]. 5 август 2013. [cited 11 September 2019]. Available from <http://bnr.bg/post/100069429/da-se-spasish-v-bylgariya-istoriyata-na-siriisko-semeistvo-bejanci-v-bylgariya/> .
78. ДЕРМЕНДЖИЕВА, Грета. Компютърно опосредстваната комуникация и новите медии. В: Наука, 2004, № 3, с. 21, 23.
79. ДЕРМЕНДЖИЕВА, Грета. Междукултурна комуникация във виртуалното пространство. Год. СУ. ФЖМК, № 9, 2002, с. 51, 54.
80. ДЕРМЕНДЖИЕВА, Грета. Мрежите за общуване в интернет. Нещо като онлайн общности, нещо като психология на виртуалната комуникация, нещо като нищо на света :-). Год. СУ. ФЖМК, № 14, 2007, с. 31-32, 45, 46, 47.
81. ДЕРМЕНДЖИЕВА, Грета. Ние – медията или журналистика на гражданите. Год. СУ. ФЖМК, № 13, 2006, с. 36, 41.
82. ДЕРМЕНДЖИЕВА, Грета. Онлайн журналистика: Медиите в дигиталния свят. София: УИ „Свети Климент Охридски”, 2012, с. 447, 448, 449, 450, 452, 453, 457, 465.
83. ДЕЯНОВ, Петър, Йорданка Бонева. Търсене на инварианти при разпространяването на образи. В: ДЕЯНОВ, Петър. Семиотичен, психологически и синейдетичен прочит. София: Фосфорус, 1998, с. 86.
84. ДЕЯНОВ, Петър. Кратък речник по убеждаваща комуникация. В: ДЕЯНОВ, Петър (състав.) Комуникацията. Семиотичен, психологически и синейдетичен прочит. София: Фосфорус, 1998, с. 273.
85. ДЕЯНОВ, Петър. Психологически стратегии за комуникативното въздействие. В: ДЕЯНОВ, Петър (състав.) Комуникацията. Семиотичен, психологически и синейдетичен прочит. София: Фосфорус, 1998, с. 131, 273.
86. ДЕЯНОВ, Петър. Психология на директната и индиректна комуникация при различните комуникативни техники на въздействие. В: ДЕЯНОВ, Петър (състав.) Комуникацията. Семиотичен, психологически и синейдетичен прочит. София: Фосфорус, 1998, с. 53.
87. ДЖОНЕВ, Сава. Социална психология. Т. 3. Малки групи, София: Софи–Р, 2013, с. 43, 52- 59, 60, 67.
88. ДЖОНЕВ, Сава. Социална психология. Т. 4. Големи множества. Междугрупови отношения. София: Софи – Р, 1997, с. 85, 86, 92-93.
89. ДИМИТРОВ, Самуил, Таня ПЕТРОВА. Кризисният щаб се задействал едва като научил за удавените. Сега, 20 юни 2014, с. 4.
90. ДИМОВА, Анелия, Бисера Занкова. Гражданската журналистика, блоговете и протестите в България. Силата на блоговете и развитието на демокрацията. В: Ангелова, Вяра. Сб. Граждани и медии. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2013, с. 272, 280.

- 91.ДИЧЕВ, Ивайло. Виртуални граждани? На купон с МРЗ плеър. В: Новите млади и новите медии. София: Институт „Отворено общество“, 2009, с. 28.
- 92.ДИЧЕВ, Ивайло. Граждани отвъд местата? Нови мобилности, нови граници, нови форми на обитаване. София: „Просвета“, 2009, с. 100-101, 116-119.
- 93.ДИЧЕВ, Ивайло. Дигиталният посткомунизъм: из виртуалните салони на субполитиката. В: ДИЧЕВ, Ивайло, Орлин Спасов (състав.) Нови медии, нови мобилизации. София: Институт „Отворено общество“, 2011, с. 17, 18, 20, 22, 28.
- 94.ДИЧЕВ, Ивайло. Пространства на желанието, желания на пространството. Етюди по градска антропология, София: „Изток – Запад“, 2005.
- 95.ДНЕВНИК. Перата щял да пази жени от нападения на мигранти след концерта на Слави Трифонов. Dnevnik.bg[online]. 25 октомври 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2016/10/25/2850465_perata_shtial_da_pazi_jeni_ot_napadeniia_na_migranti/.
- 96.ДНЕВНИК. Прокуратурата вкара обвинение срещу Перата в съда. Dnevnik.bg [online]. 5 октомври 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2016/10/05/2838672_prokuraturata_vkara_obvinenie_s_reshtu_perata_v_suda/.
- 97.ДРАКЪР, Питър. Посткапиталистическото общество. София: ЛИК, 2000, с. 2.
- 98.Европейски ден за солидарност с бежанците ще се проведе с шествие в София. Dnevnik.bg [online].12 септември 2015 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2015/09/12/2608489_evropeiski_den_za_solidarnost_s_bejancite_shte_se/.
- 99.ЖЕЛЯЗКОВА, Илина. Доброволците шамаросаха държавата - Добрич обиден никой не помага. Всеки ден, 25 юни 2014, с. 8.
- 100.Жителите на Аспарухово излизат на протест. Дума, 7 юли 2014, с. 4.
- 101.Жителите на Аспарухово излизат на протест. Класа, 7 юли 2014, с. 3.
- 102.Жителите на Аспарухово излизат на протест. Посредник, 7 юли 2014, с. 11.
- 103.Заедно за един по-красив Момчилград. Facebook [online].[cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/groups/164240097101960/>.
- 104.За имигрантите пътуването към Европа започва от... Фейсбук. Dnevnik.bg [online]. 29 август 2015. [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/sviat/2015/09/06/2603982_za_imigrantite_putuvaneto_kum_evropa_zapochva_ot/.
- 105.ЗАРЕВ, Пантелей. Историографията на Симеон Радев. В: РАДЕВ, Симеон. Строителите на съвременна България. Т. 1. София: Български писател, 1990, с. 7.
- 106.ЗЛАТАНОВ, Бисер, Мая Колева. Властта на мрежите. Мрежите за колективно действие във „Фейсбук“ (февруари – март 2013 г.). София: Авангард Прима, 2014, с. 25, 109, 110.

107. ЗЛАТАНОВ, Бисер. Стратегически маркетинг в социалните мрежи. София: Авангард прима, 2015.
108. Зукърбърг е уверил Меркел, че "Фейсбук" ще се бори срещу расистките послания. Dnevnik.bg [online]. 27 септември 2015 [cited 12 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/sviat/2015/09/27/2616850_zukurburg_e_uveril_merkel_che_feisbuk_shte_se_bori/.
109. ИВАНОВ, Христо. Гражданското общество и концепциите за граждански контрол. София: Албатрос, 2002, с. 53, 55, 56, 58.
110. ИВАНОВА, Даниела. В "Аспарухово" тръгна принудителна евакуация (обзор) - Дават помощ с временен документ. Труд, 23 юни 2014, с.1.
111. ИГОВ, Светлозар. История на българската литература. София: Сиела, 2010, с. 160.
112. Институт Отворено общество. Мнозинството граждани остават изолирани от демократичните институции и обществения живот. In: osi.bg [online], 6 юни 2018 [cited 16 February 2019]. Available from: http://osi.bg/?cy=10&lang=1&program=1&action=2&news_id=768
113. Искайте минимум държава – ето ви я! 24 часа, 23 юни 2014, с. 13.
114. КАЗАНДЗИ, Силвия Цветкова. Социални мрежи. В: Маргарита Пешева. Дигиталните медии. Речник на основните понятия. Велико Търново: Фабер, 2012, с. 222.
115. КАМЕНОВ, Калин. Само в ПИК! Ловецът на бежанци Динко от Ямбол проговори: Ако Турция отвори границата, ще стане мармалад! Искам среща с Борисов и да направим доброволни отряди. Pik.bg [online]. 11 ноември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D1%81%Do%Bo%Do%BC%Do%BE-%Do%B2-%Do%BF%Do%B8%Do%BA-%Do%BB%Do%BE%Do%B2%Do%B5%D1%86%D1%8A%D1%82-%Do%BD%Do%Bo-%Do%B1%Do%B5%Do%B6%Do%Bo%Do%BD%D1%86%Do%B8-%Do%B4%Do%B8%Do%BD%Do%BA%Do%BE-%Do%BE%D1%82-%D1%8F%Do%BC%Do%B1%Do%BE%Do%BB-%Do%BF%D1%80%Do%BE%Do%B3%Do%BE%Do%B2%Do%BE%D1%80%Do%B8-%Do%Bo%Do%BA%Do%BE-%D1%82%D1%83%D1%80%D1%86%Do%B8%D1%8F-%Do%BE%D1%82%Do%B2%Do%BE%D1%80%Do%B8-%Do%B3%D1%80%Do%Bo%Do%BD%Do%B8%D1%86%Do%Bo%D1%82%Do%Bo-%D1%89%Do%B5-%D1%81%D1%82%Do%Bo%Do%BD-news581645.html>.
116. КАНГ, Джаехо. Дигитални констелации: социалните медии и кризата на (средната) демокрация в Южна Корея. В: Демокрацията болна от своите медии? София: Дом на науките за човека и обществото, 2012, с. 115.
117. КАНЕТИ, Елиас. Маси и власт. Плевен: Лега Артис, 2018, с. 11, 18, 25-26, 76, 77.
118. КАНТ, Имануел. Идеята за една всеобща история от световно гражданска гледна точка. В: КОЛЕВА, Антоанета. Космополитизъм срещу национализъм. Произход на идеите в Просвещението. София: Критика и хуманизъм, 2003, с. 17.
119. КАСАБОВ, Огнян, Борис Попиванов. Модерното гражданско общество в Хегелова перспектива. В: БОГОМИЛОВА, Нонка. Философски алтернативи, 2005, XIV, № 6, с. 4, 73, 74, 258, 315-316.

- 120.КАСТЕЛС, Мануел. Информационната епоха: икономика, общество и култура. Т. 1. Възходът на мрежовото общество. София: ЛИК, 2004, с. 356, 360, 451, 456-457.
- 121.КАСТЕЛС, Мануел. Силата на идентичността. София: ЛИК, 2006, с. 63.
- 122.КАЦ, Елиу. Обратно на улицата: когато медиите и мненията напуснат дома. В: Демокрацията болна от своите медии? София: Дом на науките за човека и обществото, 2012, с. 72, 76.
- 123.КЕРТИН, Александър. Между кръста и меча: гражданското общество и етнокултурното минало. София: Просвета, 2010, с. 7.
- 124.КИЙН, Джон. Гражданското общество. София: ЛИК, 2002, с. 9, 15.
- 125.КИЙН, Джон. Медиите и демокрацията. София: ЛИК, 1999, с. 43, 45, 147, 172.
- 126.КИНГУЕЛ, Марк. Добродетели, пороци и гражданско общество. София: Сиела, 2006, с. 127, 279, 293.
- 127.КИРИЛОВ, Светлозар. Българи и малцинство след потопа в „Аспарухово“. In: Librev.com [online]. 09 юли 2014. [cited 29 May 2018] Available from: <http://www.librev.com/index.php/prospects-bulgaria-publisher/2430-2014-07-09-09-36-05> .
- 128.КИРИЛОВ, Светлозар. Защо обичаме да мразим „другите“? In:Медии и обществени комуникации [online]. media-journal.info , 22 май 2011. . [cited 30 October 2019] Available from: <http://media-journal.info/?p=item&aid=153> .
- 129.КИРИЛОВ, Светлозар. Международната миграция и дебатът в публичната сфера. Год. СУ. ФЖМК, 2007, № 14, 199-210.
- 130.КИРИЛОВ, Светлозар. Полша в лабиринта на прехода. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2006, с. 27, 31.
- 131.КИРИЛОВ, Светлозар. Харманли и заразата на самореализиращото се пророчество. In: Либерален Преглед [online]. librev.com, 28 ноември 2016. [cited 08 March 2017]. Available from: <http://www.librev.com/index.php/discussion-bulgaria-publisher/3116-harmanli-i-zarazata-na-samorealizirashtoto-se-prorochestvo/> .
- 132.КИРИЛОВ, Светлозар. Циганите на сапун, българите - на омекотител: езикът на омразата в интернет между българи и роми. В: АНГЕЛОВА, Вяра (състав.) Граждани и медии. Сб. статии, София: УИ“Св. Климент Охридски“, 2013, с. 230.
- 133.КОВАЧЕВА, Мила. БДЖ вози без пари доброволците до Добрич. Марица Пловдив, 26 юни 2014, с.4.
- 134.КОДИНОВА, Елена. Битов хуманизъм. Преса, 24 юни 2014 г., с. 18.
- 135.КОНСТАНТИНОВА, Здравка. Държавност преди държавата. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2000, с. 15, 18, 57.
- 136.КОНСТАНТИНОВА, Стела. Плурализъм, онлайн медии и етноси. Медии и обществени комуникации, 2015, № 22. Available from: <https://media-journal.info/?p=item&aid=274> .

137. КОНСТАНТИНОВА, Стела. Професионални трансформации на българските медии в конвергентна медийна среда. В: ЦАНКОВА, Светла (състав.) Икономически и професионални трансформации в конвергентната медийна среда. София: Изд. комплекс УНСС, 2016, 66-68.
138. КОНСТАНТИНОВА, Стела. Ромите – език на омразата в социалните медии. In: Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 18 октомври 2016 [cited 24 January 2020]. Available from: <https://www.newmedia21.eu/analizi/romite-ezik-na-omrazata-v-sotsialnite-medii/> .
139. КРЪСТАНОВА, Радосвета. Гражданското общество и качеството на демокрацията. В: КАНЕВ, Добрин, Антоний Тодоров. Качеството на демокрацията в България. София: Изток – Запад, 2014, с. 348, 353.
140. КРЪСТЕВ, Иван. Мажоритарни перспективи. В: ГАЙЗЕЛБЕРГЕР, Хайнрих (състав.) Големият регрес. Международен дебат за духовната ситуация на времето. София: Критика и хуманизъм, 2017, с. 139, 148, 150, 153.
141. КРЪСТЕВА, Анна. Дигиталните възмутени. В: КРЪСТЕВА, Анна (състав.). Дигиталният гражданин. НБУ, 2013, с. 116-117, 244.
142. КРЪСТЕВА, Анна. Дигиталният гражданин – политическият проект на интернет революцията. В: Дигиталният гражданин. НБУ, 2013, с. 7-8, 9-10.
143. КУЖИДЛОВСКИ, Десислава и екип. Индекс на гражданското общество 2008–2010. Гражданското общество в България: гражданска активност без участие. София: Институт „Отворено общество”, 2011, с. 25.
144. ЛАМИЗЕ, Бернар. Измененията на гражданствеността. В: Дигиталният гражданин. НБУ, 2013, с. 48-49.
145. ЛАСУЕЛ, Харолд. Структура и функция на комуникацията в обществото. В: БОБЧЕВ, Радослав (състав.). Комуникацията. София: УИ „Св.Климент Охридски“, ФЖМК, 1992, с. 10, 17-18, 21.
146. ЛОЗАНОВ, Георги. Кой как вижда невидимите. В: Бежанци и медии. София: Център за независима журналистика, 2009, с. 129, 134.
147. ЛОК, Джон. Втори трактат за управлението. В: ПАНИЦИДИС, Хараламби, Огнян Касабов, Борис Попиванов. Цит. съч., с. 201.
148. ЛЪКЕТ, Оливър, Майкъл Кейси. Социалният организъм. Как социалните мрежи функционират като жив организъм и променят бизнеса, обществото и бъдещето ни. София: Кръгозор, 2017, с. 24-25, 33.
149. ЛЪОБОН, Гюстав. Психология на тълпите. Веси, 2017, с. 52, 111, 115, 118, 122.
150. ЛЪОБОН, Гюстав. Психология на тълпите. София: Жарава, 2002, 2003, с. 27, 32.
151. МАВРОДИЕВА, Иванка. Виртуална реторика. От дневниците до социалните мрежи. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2010, с. 199.
152. МАВРОДИЕВА, Иванка. Гражданската реторика на протестите: от площадите през медиите до виртуалната агора. В: КРЪСТЕВА, Анна (състав.). Дигиталният гражданин. НБУ, 2013, с. 257, 258.

153. МАКЛУЪН, Маршал и Ерик. Закони на медиите. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 1995, с. 70, 71.
154. МАЛИНОВ, Светослав. Има ли бъдеще понятието „гражданско общество”? В: ГЪЛЪБОВ, Антоний. Разум, 2007, № 1 (15).
155. МАРКОВ, Станислав. Гражданското общество и държавата в България. София: Рал Колобар, 2010, с. 9, 13, 18-20, 32, 56, 69, 99, 100, 137, 138.
156. Медиите в Македония: Да помогнем на България! In: www.btvnews.bg [online]. [cited 23 June 2014]. Available from: <https://btvnovinite.bg/bulgaria/navodnena-balgariya-19.html>.
157. МЕНДРАС, Анри. Елементи на социологията. София: Кама, 2002, с. 39, 70.
158. МИНЕВА, Силвия. Хуманизъм, технологии и общество в цифровата ера на виртуалния свят. В: Виртуални светове, социални мрежи, хуманизъм. София: Авангард прима, 2018, с. 89.
159. МИНКОВ, Михаил. Защо сме различни. София: Класика и стил, 2002
160. МИТЕВ, Петър-Емил. Българите – социологически погледи. София: „Изток – Запад”, 2016, с. 47, 49, 59, 60.
161. МИТЕВ, Петър-Емил. Преходът: политически ракурси. София: „Изток-Запад“, 2017, с. 374.
162. МИТЕВ, Петър-Емил, Сийка Ковачева. Младите хора в европейска България – социологически портрет 2014. София: Фондация „Фридрих Еберт“, 2014. [online]. <http://library.fes.de>, 2014. [cited 19 June 2017]. Available from: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/12568.pdf>.
163. МИХАЙЛОВ, Дочо. Гражданско общество без гражданите. Сдружение за партньорство и подкрепа на гражданската активност „Болкан Асист” http://www.balkanassist.bg/vfs/d7da130559882fb5016c3b41ecdd4b6f_1/b62602ef4471019797b7645f6bcfoe85.pdf.
164. МИХАЙЛОВА, Катя. Дигитално разслояване в съвременното българско семейство. In: [Newmedia21.eu](http://www.newmedia21.eu) Медиите на 21 век. Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 6 декември 2012. [cited 19 March 2020]. Available from: <https://www.newmedia21.eu/analizi/digitalno-razsloyavane-v-sa-vremenoto-ba-lgarsko-semejstvo-konfliktnost-ili-sa-vmestyavane-mezhdu-roditeli-i-detsa/>.
165. МИХАЙЛОВА, Катя. Достъп и участие на медийните аудитории в дигиталното комуникационно пространство. В: Медии и обществени комуникации. София: Изд. УНСС "Алма комуникация", 2009, № 3.
166. МИХАЙЛОВА, Катя. Меди@ Общество. Социология на медиите и масовата комуникация. София: Издателски комплекс УНСС, 2016, с. 225.
167. Мнозинството граждани остават изолирани от демократичните институции и обществения живот. София: Институт „Отворено общество”. In: osi.bg [online], 6 юни 2018 [cited 16 February 2019]. Available from: http://osi.bg/?cy=10&lang=1&program=1&action=2&news_id=768.

- 168.МОМЧЕВА-ГЪРДЕВА, Галина. Социални мрежи интеграция. Варна: УИ ВСУ „Черноризец Храбър”, 2012, с. 8,10.
- 169.Момчилград праща дарения на пострадалите в Добрич. Нов живот, 28 юни 2014, с. 4.
- 170.Момчиградчани се включват в дарителската акция в помощ на пострадалите от потопа в Добрич. Арда нюз, 30 юни 2014, с. 1.
- 171.Над 100 граждански организации от целия свят призовават Европа да даде закрила на бежанците. Dnevnik.bg [online]. 13 март 2014. [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2014/03/13/2260376_nad_100_grajdanski_organizacii_ot_celija_sviat/ .
- 172.Народна гражданска защита. Facebook [online].[cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/groups/narodnazashtita/?fref=ts> .
- 173.НАХТВАЙ, Оливер. Децивиализоване. Относно регресивните тенденции в западните общества. В: ГАЙЗЕЛБЕРГЕР, Хайнрих (състав.) Големият регрес. Международен дебат за духовната ситуация на времето. София: Критика и хуманизъм, 2017, с. 234, 249.
- 174.НЕЙКОВА, Мария. Съдба зад новините. В: Бежанци и медии. София, Център за независима журналистика, 2009, с. 109.
- 175.НЕНОВСКИ, Нено. Гражданско общество, държава, право. София: Пандекти, 1996, с. 6, 7–10.
- 176.НИКОЛОВА, Силвия. Събраха два вагона помощи за половин ден. Монитор, 22 юни 2014, с. 4.
- 177.НОЕЛ-НОЙМАН, Елизабет. Въздействие на масмедияте. В: АГОВ, Константин (състав.). Психотехника на убеждаващото въздействие. София: Хъски, 1992, с. 8, 9, 11-12, 17, 35.
- 178.НОЕЛ-НОЙМАН, Елизабет. Спиралата на мълчанието. Общественото мнение – нашата социална черупка. София: Люрен, 2004, с. 202, 233.
- 179.НСИ. Население и демографски процеси. [online]. www.nsi.bg 12.04.2018г [cited 31 January 2019]. Available from: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population2017_R5PBSJP.pdf .
- 180.Омръзна ми от помята, която залива социалните мрежи през последните дни и насажда омраза. In: www.dnesplus.bg [online]. [cited 24 June 2014] Available from: <http://www.dnesplus.bg/News.aspx?n=662089> .
- 181.Организира се протест срещу полицейското насилие. Dnevnik.bg [online].12 септември 2015 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2015/07/07/2568188_organizira_se_protest_sreshtu_p_oliceiskoto_nasilie/ .
- 182.ОРЕШАРСКИ, Пламен. Facebook [online].[cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/PlamenOresharskinew?fref=ts> .
- 183.ОРТЕГА-И-ГАСЕТ, Хосе. Бунтът на масите. София: Бард, 2015, с. 88.

184. ПАВЛОВ, Стоимен. Идеята доброволни отряди да ловят нелегални мигранти разбуни духовете в България. <http://bnr.bg> [online]. 27 февруари 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://bnr.bg/radiobulgaria/post/100663366/ideata-dobrovolni-otradi-da-lovat-nelegalni-migranti-razbuni-duhovete-v-bulgaria/> .
185. ПАВЛОВА, Илиана. Професия журналист: 21 век. Теоретични измерения, комуникационни модели, медийни практики. Велико Търново: Фабер, 2016, с. 149-150, 151, 153, 154.
186. ПАНТЕВ, Андрей. Социалният протест в исторически контекст. В: Сб. Гражданско общество и граждански протести. София: Авангард Прима, 2014, с. 170.
187. ПАУНОВ, Радко. Перата крещял: Всички полицаи са мангали. 24chasa.bg [online]. 14 юли 2017. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/6337240> .
188. ПЕЕВА, Диана. Добрата страна на социалните мрежи - помощ дебне отвсякъде. Dnevnik.bg [online]. 25 декември 2017 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2017/12/25/3102688_dobrata_strana_na_socialnite_mreji_-_pomosht_debne/ .
189. ПЕЙЧЕВА, Добринка. Медиализираната реалност. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2011, с. 168, 171, 179.
190. ПЕЙЧЕВА, Добринка. Медийната грамотност като част от публична компетентност за участие в дигитална среда. Проблеми на постмодерността. Т. 4, 2014, № 3, с. 171.
191. ПЕТЕВ, Годор. Комуникационната спирала. Трансформации и конфликти. София: Аскони-Издат, 2009, с. 128, 129, 136, 137, 141-149, 152, 155, 156, 160, 167 .
192. ПЕТРОВ, Милко. Бежанците. Медиен образ и културни проекции. In: Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 01 април 2016. [cited 08 March 2017]. Available from: <http://www.newmedia21.eu/analizi/bezhantsite-mediien-obraz-i-kulturni-proektsii/> .
193. ПЕХЛИВАНОВ, Илия. Що е гражданско общество и откога го имаме в Българско. В: България Македония, 2004, III, № 3.
194. ПЕШЕВА, Маргарита, Мария Попова, Милко Петров. Думите на медийния преход. Велико Търново: Фабер, 2010, с. 88.
195. ПИК. Бабайт Динко за работника си: Малко съм го бил! Pik.bg [online]. 11 ноември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%B1%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%B8%D1%82-%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D0%B8-%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%BE-%D1%81%D1%8A%D0%BC-%D0%B3%D0%BE-%D0%B1%D0%B8%D0%BB-news675006.html> .
196. ПИК. В Русия луднаха по Динко! Братушките снимат филм за ловеца на мигранти, чакат го на крака в Ямбол два дни. Pik.bg [online]. 11 ноември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%B2-%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8%D1%8F-%D0%BB%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D1%85%D0%B0-%D0%BF%D0%BE-%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5>

[-%D1%81%Do%BD%Do%B8%Do%BC%Do%Bo%D1%82-%D1%84%Do%B8%Do%BB%Do%BC-%Do%B7%Do%Bo-%Do%BB%Do%BE%Do%B2%Do%B5%D1%86%Do%Bo-%Do%BD%Do%Bo-%Do%BC%Do%B8%Do%B3%D1%80%Do%Bo%Do%BD%D1%82%Do%B8-%D1%87%Do%Bo%Do%BA%Do%Bo%D1%82-%Do%B3%Do%BE-%Do%BD%Do%Bo-%Do%BA%D1%80%Do%Bo%Do%BA%Do%Bo-%Do%B2--news603415.html](http://pik.bg/%D1%81%Do%BD%Do%B8%Do%BC%Do%Bo%D1%82-%D1%84%Do%B8%Do%BB%Do%BC-%Do%B7%Do%Bo-%Do%BB%Do%BE%Do%B2%Do%B5%D1%86%Do%Bo-%Do%BD%Do%Bo-%Do%BC%Do%B8%Do%B3%D1%80%Do%Bo%Do%BD%D1%82%Do%B8-%D1%87%Do%Bo%Do%BA%Do%Bo%D1%82-%Do%B3%Do%BE-%Do%BD%Do%Bo-%Do%BA%D1%80%Do%Bo%Do%BA%Do%Bo-%Do%B2--news603415.html) .

197. ПИК. Динко се зацани да влезе в политиката и да стане премиер. Pik.bg [online]. 18 април 2017. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%Do%B4%Do%B8%Do%BD%Do%BA%Do%BE-%D1%81%Do%B5-%Do%B7%Do%Bo%Do%BA%Do%Bo%Do%BD%Do%B8-%Do%B4%Do%Bo-%Do%B2%Do%BB%Do%B5%Do%B7%Do%B5-%Do%B2-%Do%BF%Do%BE%Do%BB%Do%B8%D1%82%Do%B8%Do%BA%Do%Bo%D1%82%Do%Bo-%Do%B8-%Do%B4%Do%Bo-%D1%81%D1%82%Do%Bo%Do%BD%Do%B5-%Do%BF%D1%80%Do%B5%Do%BC%Do%B8%Do%B5%D1%80-%Do%B2%Do%B8%Do%B4%Do%B5%Do%BE-news650076.html> .

198. ПИК. Динко спасява закъсала с мотор възвратна жена. Pik.bg [online]. 11 ноември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%Do%B4%Do%B8%Do%BD%Do%BA%Do%BE-%D1%81%Do%BF%Do%Bo%D1%81%D1%8F%Do%B2%Do%Bo-%Do%B7%Do%Bo%Do%BA%D1%8A%D1%81%Do%Bo%Do%BB%Do%Bo-%D1%81-%Do%BC%Do%BE%D1%82%Do%BE%D1%80-%Do%B2%D1%8A%Do%B7%D1%80%Do%Bo%D1%81%D1%82%Do%BD%Do%Bo-%Do%B6%Do%B5%Do%BD%Do%Bo-%Do%B2%Do%B8%Do%B4%Do%B5%Do%BE-news666186.html> .

199. ПИК. Ексклузивно в ПИК! И Перата повежда чета към Харманли, тръгва да усмирява бежанците. Pik.bg [online]. 24 ноември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%Do%B5%Do%BA%D1%81%Do%BA%Do%BB%D1%83%Do%B7%Do%B8%D0%B2%Do%BD%Do%BE-%Do%B2-%Do%BF%Do%B8%Do%BA-%Do%B8-%Do%BF%Do%B5%D1%80%Do%Bo%D1%82%Do%Bo-%Do%BF%Do%BE%Do%B2%Do%B5%Do%B6%Do%B4%Do%Bo-%D1%87%Do%B5%D1%82%Do%Bo-%Do%BA%D1%8A%Do%BC-%D1%85%Do%Bo%D1%80%Do%BC%Do%Bo%Do%BD%Do%BB%Do%B8-%D1%82%D1%80%D1%8A%Do%B3%Do%B2%Do%Bo-%Do%B4%Do%Bo-%D1%83%D1%81%Do%BC%Do%B8%D1%80%D1%8F%Do%B2%Do%Bo-%Do%B1%Do%B5%Do%B6%Do%Bo%Do%BD%D1%86%Do%B8%D1%82%Do%B5-news608022.html> .

200. ПИК. Извънредно! Бургас и София избухват в защита на ловеца от границата Перата. Pik.bg [online]. 14 април 2016. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%Do%B8%Do%B7%Do%B2%D1%8A%Do%BD%D1%80%Do%B5%Do%B4%Do%BD%Do%BE-%Do%B1%D1%83%D1%80%Do%B3%Do%Bo%D1%81-%Do%B8-%D1%81%Do%BE%D1%84%Do%B8%D1%8F-%Do%B8%Do%B7%Do%B1%D1%83%D1%85%Do%B2%Do%Bo%D1%82-%Do%B2-%Do%B7%Do%Bo%D1%89%Do%B8%D1%82%Do%Bo-%Do%BD%Do%Bo-%Do%BB%Do%BE%Do%B2%Do%B5%D1%86%Do%Bo-%Do%BE%D1%82-%Do%B3%D1%80%Do%Bo%Do%BD%Do%B8%D1%86%Do%Bo%D1%82%Do%Bo-%Do%BF%Do%B5%D1%80%Do%Bo%D1%82%Do%Bo-news519181.html> .

201. ПИК. Извънредно в ПИК! Асеновград трепери! Динко пристига с люты закани: Ако ще ги бием, ще ги бием, ако ще ги е*ем, ще ги е*ем. Pik.bg [online]. 29 юни 2017. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%Do%B8%Do%B7%Do%B2%D1%8A%Do%BD%D1%80%Do%B5%Do%B4%>

<http://pik.bg/%D0%BD%D0%BE-%D0%B2-%D0%BF%D0%B8%D0%BA-%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4-%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B3%D0%B0-%D1%81-%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B8-%D0%B0%D0%BA%D0%BE-%D1%89%D0%B5-%D0%B3%D0%B8-%D0%B1%D0%B8%D0%B5%D0%BC-%D1%89%D0%B5-%D0%B3%D0%B8-%D0%B1%D0%B8%D0%B5%D0%BC-news671250.html> .

202. ПИК. Изненада! Лепват още едно обвинение на Перата, ченгетата намерили коноп в къщата му. Pik.bg [online]. 21 ноември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0-%D0%BB%D0%B5%D0%BF%D0%B2%D0%B0%D1%82-%D0%BE%D1%89%D0%B5-%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BF-%D0%B2-%D0%BA%D1%8A%D1%89%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BC%D1%83-news606735.html> .

203. ПИК. Култ! Динко си купи бронетранспортър. Pik.bg [online]. 26 септември 2017. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%82-%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D1%81%D0%B8-%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%B8-%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%8C%D0%BE%D1%80-news693091.html> .

204. ПИК. Ловецът на бежанци пак стана герой! Арестува наркодилър край училище. Pik.bg [online]. 11 май 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8A%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8-%D0%BF%D0%B0%D0%BA-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B9-%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D1%8A%D1%80-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B9-%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B5-news531051.html> .

205. ПИК. Македонците подпалиха Фейсбук – искат да помагат на бедстващите българи. Pik.bg [online]. 23 юни 2014. [cited 29 May 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%85%D0%B0-%D1%84%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%B1%D1%83%D0%BA---%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82-%D0%B4%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8-news194226.html> .

206. ПИК. На границата с Турция става страшно! Отрядите на Перата се разхождат въоръжени до зъби, пращат мигрантите в болница. Pik.bg [online]. 17 октомври 2016.

[cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%81-%D1%82%D1%83%D1%80%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D1%82%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%B5-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%85%D0%BE%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D1%82-%D0%B2%D1%8A%D0%BE%D1%80%D1%8A%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%B4%D0%BE-%D0%B7%D1%8A%D0%B1%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%89-news594880.html> .

207. ПИК. Общо 700 домакинства от Добрич ще получат парични помощи. Pik.bg [online]. 30 юли 2014. [cited 29 May 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%BE-700%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0-%D0%BE%D1%82-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%87-%D1%89%D0%B5-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%82-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%89%D0%B8-news208334.html> .

208. ПИК. Перата на сбирка на патриоти в Дрезден. Pik.bg [online]. 3 октомври 2016. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B1%D0%B8%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D0%B2-%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%B5%D0%BD-news589973.html> .

209. ПИК. Перата с нови разкрития за мигрантите! Низамов осветли корупционната схема за даване убежище на бежанци и хората, замесени в нея. Pik.bg [online]. 14 април 2016. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%81-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%81%D1%85%D0%B5%D0%BC%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D1%83%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D1%89-news588895.html> .

210. ПИК. Перата тръгва на война! Каналджии от „Меден рудник“ му нарязаха гумите – развалил им сделката с бежанци. Pik.bg [online]. 21 май 2017. [cited 17 April 2018]. Available from:

<http://pik.bg/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%82%D1%80%D1%8A%D0%B3%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B4%D0%B6%D0%B8%D0%B8-%D0%BE%D1%82-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD-%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BC%D1%83-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%8F%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B0-%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BB>

<http://pik.bg/%D0%B8%D0%BC-%D1%81%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%BA%D0%Bo-%D1%81-%D0%B1-news659695.html> .

211. ПИК. Петър Низамов – Перата хвърли бомбата: Бежанците изнудват българи, за да им вземат имотите в центъра на София. Pik.bg [online]. 10 септември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%BF%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%80-%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%Bo%D0%BC%D0%BE%D0%B2---%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%Bo%D1%82%D0%Bo-%D1%85%D0%B2%D1%8A%D1%80%D0%BB%D0%B8-%D0%B1%D0%BE%D0%BC%D0%B1%D0%Bo%D1%82%D0%Bo-%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%Bo%D0%BD%D1%86%D0%B8-%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D1%83%D0%B4%D0%B2%D0%Bo%D1%82-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%Bo%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%Bo-%D0%B4%D0%Bo-%D0%B8%D0%BC-%D0%B2%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%Bo%D1%82-%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2-%D1%86-news581875.html> .

212. ПИК. Първо в ПИК! Перата с нови кървави разкрития за бежанския терор в столицата! Pik.bg [online]. 21 април 2017. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D0%BF%D1%8A%D1%80%D0%B2%D0%BE-%D0%B2-%D0%BF%D0%B8%D0%BA-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%Bo%D1%82%D0%Bo-%D1%81-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D0%BA%D1%8A%D1%80%D0%B2%D0%Bo%D0%B2%D0%B8-%D1%80%D0%Bo%D0%B7%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%8F-%D0%B7%D0%Bo-%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%Bo%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80-%D0%B2-%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%Bo%D1%82%D0%Bo-news651196.html> .

213. ПИК. Социалните мрежи: Динко е герой! Адвокат поема безвъзмездно защитата на „ловеца на бежанци”. Pik.bg [online]. 26 март 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%Bo%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BC%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8-%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B5-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B9-%D0%Bo%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%Bo%D1%82-%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D0%BC%D0%Bo-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B2%D1%8A%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%B7%D0%Bo%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%Bo%D1%82%D0%Bo-%D0%BD%D0%Bo-%E2%80%9E%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D0%Bo-%D0%BD%D0%Bo-%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%Bo%D0%BD%D1%86%D0%B8%E2%80%9C-news508616.html> .

214. Политическият процес и общественото мнение в България през 2018 г. Годишен обзор. София, Gallup International, 2018, с. 22, 23, 38.

215. ПОПОВА, Мария. Виртуалният човек. Речник на основните понятия. Велико Търново: Фабер, 2012, с. 32, 40, 41, 42.

216. ПОПОВА, Мария. Журналистическата теория. Велико Търново: Фабер, 2012, с. 37, 63, 65, 216.

217. ПОПОВА, Мария. Политически доктрини и политически субекти в интернет: виртуална класа. Год. СУ. ФЖМК, 9, 2002, с. 231.
218. ПОПОВА, Мария. Представата на българските юзъри за Интернет средата. Медиа свят, септ. 2003, с. 33.
219. ПОПОВА, Снежана. Медиен разказ. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2017, с. 27, 58.
220. ПОПОВА, Снежана. Разказът за бежанци в българските медии в контекста на разказите за малцинства. В: Бежанци и медии. София: Център за независима журналистика, 2009, с. 114.
221. ПОПОВА, Снежана. Снимай мен! За видимостта, която получава улицата. В: АНГЕЛОВА, Вира (състав.) Граждани и медии. Сб. с доклади от научната конференция „Граждани и медии” 16-17 май 2013. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2013, с. 12, 14-15.
222. Поредно нападение: двама сирийци са били бити в София. Dnevnik.bg [online]. 2 декември 2013. [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2013/12/02/2194322_poredno_napadenie_dvama_siriici_sa_bili_biti_v_sofia/.
223. ПОРТНИХ, Иван. Facebook [online]. [cited 4th November 2014]. Available from: <https://www.facebook.com/ivanportnih?fref=ts>.
224. Потоп без край. Стандарт, 22 юни 2014, с. 1.
225. Препоръка СМ/Рес(2012) 4 на Комитета на министрите до държавите членки относно защитата на човешките права по отношение на услугите, които предоставят възможност за използване на социални мрежи (Приета от Комитета на министрите на 4 април 2012 г. на 1139-та среща на представителите), с. 1.
226. "Приятелите на бежанците" помагат на деца в село Баня. Bnr.bg [online]. 10 септември 2013. [cited 11 September 2019]. Available from <http://bnr.bg/post/100072120/priyateli-na-bejancite-pomagat-na-deca-v-selo-banya/>.
227. ПРОДАНОВ, Васил. Гражданското общество и глобалният капитализъм. София: Христо Ботев, 2003, с. 13-15, 19-20, 27, 48-58.
228. ПРОДАНОВ, Христо. Социалните мрежи като фактор за протестите през 2013 г. В: Гражданско общество и граждански протести. София: Авангард Прима, 2014, с. 184.
229. ПРОП, Владимир. Морфология на вълшебната приказка. София: Захарий Стоянов, 2016.
230. Протест в „Аспарухово” срещу принудителното евакуиране. Народно дело, 7 юли 2014, с. 2.
231. РАДЕВ, Симеон. Строителите на съвременна България. Т. 1. София: ”Български писател”, 1990, с. 89.
232. РАДЕВА, Мира. Само в ПИК и „Ретро”! Ловец на мигранти № 1 Петър Низамов – Перата: Бъчварова е големият чадър над бежанците! Pik.bg [online]. 30 октомври 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://pik.bg/%D1%81%Do%Bo%Do%BC%Do%BE-%Do%B2-%Do%BF%Do%B8%Do%BA-%Do%B8->

<https://www.24chasa.bg/novini/article/5533755> .

233.Роми грабят от храните в мерцедеси. Монитор, 22 юни 2014.

234.Роми секли поголовно в Джанавара. Преса, 21 юни 2014, с. 1.

235.САВАТЕВА, Диана. Динко Вълев вадил ранени учителки от автобуса, махнал и акумулатора да не гръмне. 24chasa.bg [online]. 26 май 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/5533755> .

236.САВАТЕВА, Диана. Динко, заловил 11 бежанци, излезе от разпит усмихнат – полицаите го подкрепиха. 24chasa.bg [online]. 25 март 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/5389965> .

237.САВАТЕВА, Диана. Перата отново в съда, магистратите поискаха да видят с очите си записа със „свинските опашки”. 24chasa.bg [online]. 19 декември 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/5944325> .

238.САВАТЕВА, Диана. Първо в 24 часа: Преместиха в Бургас процеса срещу Перата за „свинските опашки”. 24chasa.bg [online]. 10 март 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/5885874> .

239.САВАТЕВА, Диана. Унизителният провал на първото дело за лов на мигранти и „мъченичеството” на Перата. 24chasa.bg [online]. 16 август 2017. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/mnenia/article/6393028> .

240.САРТОРИ, Джовани. Теория на демокрацията. Кн.1 Съвременна дискусия. Център за изследване на демокрацията, с. 145, 146.

241.САСЕН, Саския. Власт и обезвластени: социо-технически взаимодействия. В: КРЪСТЕВА, Анна (състав.) Дигиталният гражданин. НБУ, 2013, с. 65.

242.САЧЕВА, Деница. Докога ще живеем в две паралелни Бългрии. Труд, 27 юни 2014 г., с. 14.

243.С дарителска акция за детски дрехи се отбелязва днес Международният ден на бежанците. Dnevnik.bg [online]. 20 юни 2017 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2017/06/20/2992038_s_daritelska_akcija_za_detski_drehi_se_otbeliazva_dnes/ .

244.Сега, Българите са в плен на новинарските алгоритми на „Фейсбук”. In: www.segabg.com [online]. segabg.com, 12 март 2019. [cited 12 March 2019]. Available from: <https://www.segabg.com/category-media/bulgarite-sa-plen-na-novinarskite-algoritmi-na-feysbuk/> .

245.СИМОВА, Олга. Демокрация на участието: теоретични ракурси. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2014, с. 163.

246. След потопа в „Аспарухово“: обвиниха жената на куката, че краде помощи с мерцедеса си! Шоу, 25 юни 2014, с. 1.
247. СМИТ, Брус. Пропагандата. В: АНГОВ, Константин (състав.). Психотехника на убеждаващото въздействие. София: Хъски, 1992, с. 90, 104, 108.
248. СОТИРОВА, Даниела. Дигиталната култура и е-комуникация. Във: Виртуални светове, социални мрежи, хуманизъм. София: Авангард прима, 2018, с. 265.
249. СПАСОВ, Орлин. Мобилизиране сега: партии, граждански движения, нови медии. В: ДИЧЕВ, Ивайло, Орлин Спасов. (състав.) Нови медии, нови мобилизации. София: Институт „Отворено общество“, 2011, с. 285, 316, 317, 318, 319, 320.
250. СПАСОВ, Орлин. Хибридизация на публичната и частната сфера в интернет: българските лични страници и блогове. Социологически проблеми, 2007, № 3-4, с. 389-390.
251. СТОЙКОВ, Любомир. Култура и медии. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 119.
252. Татко спаси жена, но баба умря пред очите му. България днес, 21 юни 2014, с. 1.
253. ТОДОРОВ, Антоний. Елементи на политиката: трактат върху политическото. София: Нов български университет, 2012, с. 165, 168, 170, 173.
254. ТОДОРОВ, Антоний. Интернет срещу демокрацията? В: КРЪСТЕВА, Анна (състав.). Дигиталният гражданин. София: НБУ, с. 205, 208.
255. ТОДОРОВ, Лазар. България обединена - подава ръка на пострадалите при наводненията In: www.inews.bg [online]. [cited 21 June 2014].
256. ТОДОРОВ, Петко. Бежанците. Интереси, финансиране, трафик. In: Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 30 март 2016. [cited 08 March 2017]. Available from: <http://www.newmedia21.eu/analizi/bezhantsite-interesi-finansirane-trafik/> .
257. ТОДОРОВ, Цветан. Завладяването на Америка. Въпросът за другия. София: Изток–Запад, 2010, с. 211.
258. ТОДОРОВ, Цветан. Страхът от варварите. София: Изток–Запад, 2009, с. 288, 289, 291.
259. ТОДОРОВА, Капка. Петър Низамов – Перата на сбирка на патриоти в Дрезден. 24chasa.bg [online]. 3 октомври 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/5792037> .
260. ТОЙНБИ, Арнълд. Изследване на историята. Т. 1. Възникване, развитие, разпадане и разлагане на цивилизациите. София: Захари Стоянов, 2001, с. 285.
261. ТОЙНБИ, Арнълд. Изследване на историята. Т. 2. Разпадане и разлагане на цивилизациите. София: Христо Ботев, 1995, с. 114–115.
262. ТОЙНБИ, Арнълд. Употреба на термините: общество, култура, цивилизация. В: СТЕФАНОВ, Иван, Димитър Гинев. Идеи в културологията. Т. 2. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1993, с. 842.

- 263.ТОМС, Жюстин, Камелия Георгиева. Инструменти за социални мрежи: Маркетинг в епохата на Web 2.0. София: Сиела, 2011, с. 31, 37.
- 264.Трагедията като риалити шоу. Репортер, 27 юни 2014, с. 9.
- 265.УАЙТ, Ролф. Морално допустими и морално недопустими пропагандни техники. В: АНГОВ, Константин (състав.) Психотехника на убеждаващото въздействие. Сб. статии. София: Хъски, 1992, с. 59, 61, 69, 70, 72.
- 266.Фейсбук групата „Смърт за Бежанците“. Facebook.com [online], [cited 8 March 2017]. Available from: <https://www.facebook.com/groups/1132947630121475/> .
- 267.ФИЛЕВА, Лора. За битките, войните и други видове нови патриоти. Dnevnik.bg [online]. 17 април 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2016/04/17/2743950_za_batkite_voinite_i_drugi_vidove_novi_patrioti/ .
- 268.ФИЛЕВА, Петранка. Медийна икономика. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 35.
- 269.ФИШКИН, Джеймс. Демокрация и делиберация. Център за изследване на демокрацията, 1993, с. 41, 49, 50, 51, 108, 112, 126, 129.
- 270.ФОТЕВ, Георги. Гражданското общество. София: БАН, 1992, с. 28, 30, 35, 36, 38, 42, 45, 50, 53, 69, 73, 74.
- 271.ФРЕДЕ, Ернст-Аугуст. Политическа пропаганда. В: АНГОВ, Константин (състав.). Психотехника на убеждаващото въздействие. София: Хъски, 1992, с. 114, 115, 117, 123.
- 272.ФРОМ, Ерих. Бягство от свободата. София: Захарий Стоянов, 2001, с. 47, 54, 86, 108, 198, 269.
- 273.ХАБЕРМАС, Юрген. Структурни изменения на публичността. София: УИ „Свети Климент Охридски“, 1995, с. 43, 156, 158, 164, 170, 172, 199, 218, 220, 230, 252, 289, 320, 351.
- 274.ХАДЖИЙСКИ, Иван. Бит и душевност на нашия народ. Избрани съчинения в три тома. Т. 1. София: Лик издания, 2002, с. 63, 106, 140, 223, 349, 439, 440, 442, 532 .
- 275.ХАДЖИЙСКИ, Иван. Гражданска смърт и безсмъртие, В: Гражданска смърт и безсмъртие, Избрани съчинения в три тома. Т. 3. София: „Изток – Запад“, 2003, с. 372.
- 276.ХАДЖИЙСКИ, Иван. Историческите корени на нашите демократически традиции В: Оптимистична теория за нашия народ. Избрани съчинения в три тома. Т. 2. София: Изток – Запад, 2002, с. 72, 74, 75.
- 277.ХОФСТЕДЕ, Хеерт. Култури и организации. София: Класика и стил, 2001, с. 50-51
- 278.Храна, вода и смартфон - технологичната революция на имигранта. Dnevnik.bg [online]. 29 август 2015. [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/sviat/2015/08/29/2599595_hrana_voda_i_smartfon_-_tehnologichnata_revoljucija_na/ .
- 279.ХЪНТИНГТЪН, Самюъл. Сблъсъкът на цивилизациите. София: Обсидиан, 2015, с. 95.

280. ЦВЕТКОВ, Лъчезар. Продължава благотворителната кампания за набавяне на учебници и пособия за децата-бежанци. Bnr.bg [online]. 23 септември 2016. [cited 11 September 2019]. Available from <http://bnr.bg/post/100740133/prodaljava-blagotvoritelната-kampania-za-nabavane-na-uchebnici-i-posobia-za-decata-bejanci/> .
281. ЦВЕТКОВА, Жулиета. Евакуират принудително хора от опасни сгради. Преса, 23 юни 2014, с. 2.
282. ЧАКАЛОВ, Борис, Венцеслав Бондигов. Методи за изследване на масовата комуникация. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2015.
283. ЧЕРЕШЕВА, Мария. Приемете срама ми. Dnevnik.bg [online]. 2 декември 2013 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/analizi/2013/12/02/2194598_priemete_srama_mi/ .
284. ЧЕШИРКОВ, Борис. Приемателните центрове в България се пукат по шевовете с все повече сирийски бежанци в ЕС. Unhcr-centraleurope.org [online]. 17 септември 2013. [cited 8 March 2017]. Available from: <http://www.unhcr-centraleurope.org/bg/news/2013/preimatelnite-centrovoe-v-blgariya-se-pukat-po-shevovete-s-vse-poveche-sirijski-bezhanci-v-es.html/> .
285. ЧУКОВ, Владимир. Бежанците. История, развитие и съвременни особености. In: Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 31 март 2016. [cited 08 March 2017]. Available from: <http://www.newmedia21.eu/analizi/bezhantsite-istoriya-razvitie-i-savremenni-osobenosti/> .
286. Шествие в солидарност за бежанците се проведе в София. Dnevnik.bg [online]. 07 юли 2015 [cited 11 September 2019]. Available from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2015/09/12/2608796_shestvie_v_solidarnost_za_bejancite_se_provede_v_sofiia/ .
287. ШНАПЕР, Доминик. Общността на гражданите. Върху модерната идея за нация. София: ЕОН-2000, 2001, с. 43, 82.
288. ЯКОБСЕН, Валтер. Що е политическа психология? В: АНГОВ, Константин (състав.) Психотехника на убеждаващото въздействие. Сб. статии. София: Хъски, 1992, с. 127.
289. 7-годишно дете, намерено на капак на кола, е в болница, издирват близките му. www.24chasa.bg. [online]. 20 June 2014. [cited 30th May 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/4148307/> .
290. 24 ЧАСА ОНЛАЙН. Динко от Ямбол пита във „Фейсбук“: дали ще го подкрепят да прави партия. 24chasa.bg [online]. 10 януари 2017. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/5986842/> .
291. 24 ЧАСА ОНЛАЙН. Ловецът на бежанци Динко Вълев описан в „Дейли мейл“. 24chasa.bg [online]. 10 март 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/novini/article/5355810/> .
292. 24 ЧАСА ОНЛАЙН. Ловецът на бежанци Динко стана каубой. 24chasa.bg [online]. 05 май 2017. [cited 17 April 2018]. Available from: <https://www.24chasa.bg/ojivlenie/article/6206658/> .
293. 53 пъти повече пари за мигрантите, отколкото за българите без покрив. Vestnikataka.bg [online]. 13 януари 2017 [cited 12 September 2019]. Available from <http://www.vestnikataka.bg/2017/01/53-пъти-повече-пари-за-мигрантите-откол/> .

294. AGARWAL, Nitin, Kiran Kumar Bandeli. Digital hydra: security implications of false information online. In: Blogs, fake news, information activities, p. 45.
295. ANDRAIN, Charles, David Apter. Political protest and social change, Macmillan, 1995, p. 313, p. 316.
296. ANTOCI, Angelo, Laura Bonelli, Fabio Paglieri, Tommaso Reggiani, Fabio Sabatini. Civility and trust in social media. In: Journal of Economic Behavior and Organization, 2019, 160, p. 83-99.
297. BEISSINGER, Mark. „Conventional” and „Virtual” Civil Societies in Autocratic Regimes, In: Politics, Vol. 49, No. 3, Civil Society and Democracy in an Era of Inequality, April 2017, Comparative Politics, Ph.D. Programs in Political Science, City University of New York, p. 364.
298. BENE, Marton. Influenced by Peers: Facebook as an Information Source for Young People. Social Media + Society, April-June 2017, p. 1 –14.
299. BENTLEY, Clyde. Citizen journalism: back to the future? In: Geopolitics, History, and International Relations, 2011, 3(1), p. 115.
300. BERKOVITZ, L. Advances in Experimental Social Psychology, v.2, New York, 1965, p. 104.
301. BIALY, Beata. Social Media—From Social Exchange to Battlefield ,The Cyber Defense Review , Vol. 2, No. 2, summer 2017, Army Cyber Institute, p. 86.
302. BIRKE, D. Social networks and their economics: Influencing consumer choice. John Wiley and Sons: UK
303. bTV. Динко – супергерой. [online]. 18 февруари 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: : <https://btvnovinite.bg/videos/tazi-sutrin/dinko-supergeroj.html> .
304. btvnovinite.bg. Мъж от Ямбол залавя нелегални имигранти с голи ръце. [online]. 18 февруари 2016. [cited 17 April 2018]. Available from: <http://btvnovinite.bg/article/bulgaria/obshtestvo/mazh-ot-jambol-zalavja-nelegalni-imigrnati-s-goli-race.html/> .
305. bTV, 2016. [cited 18 March 2019]. Динко – супергерой: Млад мъж заловил три пъти бежански групи на границата с Турция. Available from: <https://btvnovinite.bg/videos/tazi-sutrin/dinko-supergeroj.html> .
306. CABLE, Jonathan. The London G20 Protests in 2009. In: TROTTIER, Daniel, Christian Fuch (Edited By). Social Media, Politics and State: Protest, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube, 2015, p. 144.
307. CHEN, Peter John, Australian Politics in a Digital Age, ANU Press, 2013, p. 98.
308. CHO, Moonhee, Brandon Boatwright. Hashtag activism and message frames among social movement organizations: Semantic network analysis and thematic analysis of Twitter during the #MeToo movement Ying Xiong, In: Public Relations Review, 2019, 45, 10-23.
309. COHEN, Bernard. The Press and Foreign Policy. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1963, p. 13.

310. COHEN, Jean, Andrew Arato. *Civil Society and Political Theory*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1994, p.IX.
311. COLLIANDER, Jonas. "This is fake news": Investigating the role of conformity to other users' views when commenting on and spreading disinformation in social media. In: *Computers in Human Behavior*, 2019, 97, p. 202.
312. DAHLGREN, Peter. *Media and political engagement: citizens, communication and democracy*. Cambridge University Press, 2009, p. 199-200, 202.
313. DELA PORTA, Donatella, Alice Mattoni. *Social Networking Sites in Pro-democracy and Anti-austerity Protest: Some Thoughts from a Social Movement Perspective*. In: TROTTIER, Daniel, Christian Fuch (Edited By). *Social Media, Politics and State: Protest, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube*, 2015, p. 57-58.
314. DUFVA, Tomi, Mikko Dufva. *Grasping the future of the digital society*. In: *Futures*, 107, 2019, p. 25.
315. EKMAN, Mattias. *Anti-refugee Mobilization in Social Media: The Case of Soldiers of Odin*. In: *Social Media + Society*, January-March 2018, p. 1.
316. GERBAUDO, Paolo. *Populism 2.0: Social media activism, the generic Internet user and interactive direct democracy*. In: TROTTIER, Daniel, Christian Fuch (Edited By). *Social Media, Politics and State: Protest, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube*, 2015, p. 85.
317. GERBAUDO, Paolo. *Tweets and the Streets. Social Media and Contemporary Activism*, Pluto Press, 2012, p. 100.
318. GREEN, Duncan. *Citizen Activism and Civil Society*, 2016. Available from: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198785392.001.0001/acprof-9780198785392-chapter-12> .
319. GRZYWINSKA, Ilona, Dominik Batorski. *How the emergence of social networking sites challenges agenda-setting theory*. In: *Social Contexts*, 2016, 1 (7), p. 19, 25, 26.
320. GÜR-SEKER, Derya. *Pegida as Angstneurotiker A Linguistic Analysis of Concepts of Fear in Right-wing Populist Discourses in German Online Media*. In: FURLANETTO, Elena, Dietmar Meinel. *A Poetics of Neurosis Book Subtitle: Narratives of Normalcy and Disorder in Cultural and Literary Texts*, Transcript Verlag, 2018, p. 128.
321. HAGREAVESA, Eduardo, Claudio Agosti, Daniel Menasché, Giovanni Neglia, Alexandre Reiffers-Masson, Eitan Altman. *Fairness in online social network time lines: Measurements, models and mechanism design*. In: *Performance Evaluation*, 2019, 129, p. 15, p.31.
322. HITLIN, Paul, Lee Rainie. *Facebook Algorithms and Personal Data*. Pew Research Center [online], 16 January 2019 [cited 5 April 2019]. Available from: <https://www.pewinternet.org/2019/01/16/facebook-algorithms-and-personal-data/> .
323. HOCHWALD, Thorsten. *How Do Social Media Affect Intra-State Conflicts other than War?* In: *Connections* , Vol. 12, No. 3, summer 2013, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, p. 20
324. HOOTSUITE. *The Global State of Digital in 2019* [online], януари 2019 [cited 12 March 2019]. Available from: <https://hootsuite.com/pages/digital-in-2019#accordion-115547> .

- 325.HOPE, Lacy. Addressing audience through defining action: a rhetorical examination of civility and audience engagement on two online discussion forums. In: *Res Rhetorica*, 3, 2018, p. 22–38.
- 326.HORNIK, Richard. A strategy to counter propaganda in the digital era. In: *Yearbook of the Institute of East-Central Europe*, 2016, 2, p. 61, 70.
- 327.JENKINS,J., Bert Klandermans. *The Politics of Social Protest. Comparative Perspectives on States and Social Movements*. University of Minnesota Press, 1995, p. 5–6.
- 328.JUNG, Eun Hwa, S. Shyam Sundar. Senior citizens on Facebook: How do they interact and why? In: *Computers in Human Behavior*, 2016, 61, p. 33.
- 329.KILLIAN, Lewis, Neil Smelser, Ralph Turner. Social movement. In: *Encyclopedia Britanica* [online], [cited 8 February 2019]. Available from: <https://www.britannica.com/topic/social-movement> .
- 330.KOMPATSIARIS, Panos, Yiannis Mylonas. The Rise of Nazism and the Web: Social Media as a platform of Racist Discourses in the Context of the Greek Economic Crisis. In: TROTTIER, Daniel, Christian Fuch (Edited By). *Social Media, Politics and State: Protest, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube*, 2015, p. 125, 126.
- 331.LOVARI, Alessandro, Lorenza Parisi. Listening to digital publics. Investigating citizens` voices and angagement within Italian municipalities` Facebook Pages. In: *Public Relations Review*, 2015, 41, 205-213.
- 332.MANCINI, Paolo. The public sphere and the use of news in a „coalition” system of government. In: DAHLGREN, Peter, Colin Sparks. *Communication and citizenship: journalism and the public sphere*, 1997, p. 150.
- 333.MILLER, Daniel, Elisabetta Costa, Nell Haynes, Tom McDonald, Razvan Nicolescu, Jolynna Sinanan, Juliano Spyer, Shriram Venkatraman and Xinyuan Wang. *How the World Changed Social Media*, UCL Press, 2016, p. 143.
- 334.MOROZOV, Evgeny.The Internet. In: *Foreign Policy*, No. 179, May/June 2010, Slate Group, LLC, p. 44.
- 335.NECHUSHTAIA, Efrat, Seth C. Lewis. What kind of news gatekeepers do we want machines to be? Filter bubbles, fragmentation, and the normative dimensions of algorithmic recommendations. In: *Computers in Human Behavior*, 2019, 90, p. 298-307.
- 336.NEWMAN, Nic, Richard Fletcher, Antonis Kalogeropoulos, David A. L. Levy, Rasmus Kleis Nielsen. *Digital News Report 2018*. Reuters Institute, University of Oxford, p.69 [online], 2018. [cited 12 March 2019]. Available from: <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf?x89475> .
- 337.OJALA, Markus, Mervi Pantti and Salla-Maaria Laaksonen. Networked publics as agents of accountability: Online interactions between citizens, the media and immigration officials during the European refugee crisis. In: *new media & society*, 2019, Vol. 21(2), p. 293.
- 338.SAFKO, Lon. *The Social Media Bible*. John Wiley and Sons, 2012, p. 4-5.

- 339.SALEM, Sara. Creating Spaces for Dissent: The Role of Social Media in the Egyptian Revolution. In: TROTTIER, Daniel, Christian Fuch (Edited By). Social Media, Politics and State: Protest, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube, 2015, p. 185.
- 340.SALTER, Lee. Colonization Tendencies in the Development of the World Wide Web. *New Media and Society*, 2005, 7(3), p. 291-309.
- 341.SCHROEDER, Ralph. Social Theory after the Internet. Media, Technology, and Globalization, UCL Press, 2018, p. 137.
- 342.SHCLOZMAN, Kay Lehman, Sidney Verba, Henry E. Brady. Who Speaks? Citizen Political Voice on the Internet. In: *Daedalus*, Vol. 140, No. 4, Protecting the Internet as a Public Commons (Fall 2011), The MIT Press on behalf of American Academy of Arts & Sciences, p. 135.
- 343.SHELDON, Pavica. Social Media: Principles and Applications. Lexington Books, 2015, p. 126.
- 344.SHIRKY, Clay. Cognitive surplus. How Technology Makes Consumers into Collaborators. USA: Penguin books, 2010, p. 123
- 345.SHIRKY, Clay. Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations. Revolution doesn't happen when society adopts new technology, it happens when society adopts new behaviors. Penguin Books, 2008, p. 311-312, p. 321.
- 346.SHIRKY, Clay. Voices from the Net. California: Emeryville, 1995, p. 127-128.
- 347.SPASSOV, Orlin, Nelly Ognyanova, Nikoleta Daskalova. The Media Pluralism Monitor [online]. The Centre for Media Pluralism and Media Freedom. [cited 19 June 2017]. Available from: <http://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2016-results/bulgaria/> .
- 348.STANDAGE, Tom. Writing on the wall: Social Media – the First 2000 Years, Bloomsbury, 2013, p. 229, 231.
- 349.SWIGGER, Nathaniel. The Online Citizen: Is Social Media Changing Citizens' Beliefs About Democratic Values? In: *Political Behavior*, Vol. 35, No. 3 (September 2013), Springer, p. 589, 591, 599.
- 350.TILLY, Charles. Social movements 1768 – 2004. Paradigm Publishers, 2004, p. 104.
- 351.TIMMERMANS, Playing with others: The identity paradoxes of the web as social network. In: FRISSEN, Valerie, Sybille Lammes, Michiel de Lange, Jos de Mul, Joost Raessens. Playful Identities. The Ludification of Digital Media Cultures, Amsterdam University Press, 2015, p. 284, 285.
- 352.TROTTIER, Daniel, Christian Fuchs. Theorising Social Media, Politics and State: An Introduction In: TROTTIER, Daniel, Christian Fuch (Edited By). Social Media, Politics and State: Protest, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube, 2015, p. 4.
- 353.TSATSOU, Panayiota. Social Media and Informal Organisation of Citizen Activism: Lessons From the Use of Facebook in the Sunflower Movement. *Social Media + Society*, January-March 2018, 1 –12.

354. TURNER, Jamie. 2019: Top 57 Social Media Platforms Every Executive Should Know [online]. 9th April 2010 [cited 4th April 2019]. Available from: <https://60secondmarketer.com/blog/2010/04/09/top-52-social-media-platforms-2/> .

355. VAN ES, Margaretha. Muslims Denouncing Violent Extremism Competing Essentialisms of Islam in Dutch Public Debate. In: Journal of Muslims in Europe, 2018, 7, p. 159.

356. WALCZAK, Wojciech, Michał Meina, Krzysztof Olechnicki. Distributed gatekeeping. Uncovering the patterns of linking behaviors on Facebook. Central European Journal of Communication, 2017, 18, p. 14, p. 28.

357. ZANKOVA, Bissera. Smart citizens for Smart cities: the role of social media for expanding local democracy. In: Smart cities and regional development, 2018, 2, p. 25, 30, 31.